

Георгій ФІЛІПЧУК, академік

Тригодинна дискусія в Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича торкалася Конституції України. На підході до Червоної зали журналісти запитали про головні сенси найвищого національного Акту. Відповідь — «Державність»! Іншим значущим виміром є неформальний конституційний заклад до Нації: «Свою Україну любіть»!

Навколо них і вибудовується орбіта життєтворчості народу, утверджуючи Суверенність, Свободу, Ідентичність, Гідність. Діалог окреслив широкий спектр запитань — від справджених надій, причин гострих суспільних криз, військової агресії Росії і до проблем університетської освіти, молодіжної політики, фундаментальних національних цінностей.

Мені імпонувала широта і гострота мислення молоді щодо перспектив розвитку держави: війна з агресором — Росією, безнадійно хворою імперськими припадками; демографічна трагедія (за два десятиліття втрачено понад 10 млн людей, щомісяця країну покидає понад 100 тис.); олігархічна система управління Україною, яка знищила конституційну засаду, що народ є «носієм суверенності і єдиним джерелом влади»; «політика» перетворення українців у найбіднішу європейську націю; зрада владомощів, а також військових і правоохоронних органів у 2014 році в Криму та Донбасі, що «були» гарантами безпеки держави; наявність в органах влади аморальних осіб та приручених патріотів, про яких писав В. Симоненко:

*За плату ви закохані в ідею
І зморшки морщице на ситому чолі.
Кому ви служите, приручені Антеї,
Відірвані від матері-землі?;*

знецінення людського капіталу; хибна гуманітарна політика з пролонгацією постколоніального стану українства, що продовжує виборювати право жити в на-

«Правда і любов на нашій стороні»

ціональному духовному й інформаційному просторі; українська мова і національно-державна консолідація; нехтування імперативним правом народу, що «Земля, її надра... є об'єктами права власності Українського народу». (Справді, як можна було віддати в руки олігархату і чужинцям національне багатство України — нафтогазову Прикерченську ділянку з прогнозованими запасами на суму понад 470 млрд дол. США, «сплативши» за ліцензію всього 1 млн 360 тис. дол.?! Минуло 14 років з часу цієї небаченої афери віку, проте окрім рекламної самозакоханості політиків, переслідування тих, хто повернув державі й народу його національне багатство, нічого не відбулося. Справа «спочила» за лаштунками «договорняків» сильних світу сього).

Зустріч усе більше переконувала: не там відшуковуємо правду і силу для подолання рукотворних «рубіконів». Вони — в нашій молоді. У цьому середовищі варто формувати майбутнє держави і нації. Маврацію великий Я. А. Коменський, стверджуючи, що найбільшим даром для держави є освічена молодь. А для цього треба докласти неймовірних зусиль державно-громадського і особистісного характеру. «Хто» і «що» зробить молодь освіченою, патріотичною, громадянською? Виховник (викладач, учитель, навчитель) і середовище. А ще — вона сама, її воля, самовіддача, самовдосконалення, одержима і жертвна праця. Університети, як освітні інституції людинотворення, відіграють у цьому особливу роль, оскільки їх головна місія — служити своєму народу і національній культурі.

У всі часи вони залишалися наймогутнішим фактором цивілізаційного, високопатріотичного, глибоко національного суспільного розвитку. Завдяки здобуткам загальнолюдської духовної і матеріальної культури, національним цінностям рідної мови, літератури, історичної правди та духовним творчим злетам школи, університети навітали народ до власного «Я». Сповідуючи великі Шевченкові заповіді, Ю. Федькович писав: «Він нам велів учитися і других навчати; Він нам казав по-своєму вести своє діло; а у своїй і хаті, і школі добувати свого щастя, і сили, і волі».

Стає очевидним, що прогрес націй і народів неможливий поза культурою, освітою, наукою. Він твориться в школах, університетах, наукових лабораторіях і творчих майстернях.

Затребуваною є та якість освіти, котра б відповідала соціальним потребам особистості, суспільства і держави. Бо дешеві та виставлені узбіч державної уваги вищі (і не тільки) навчальні заклади, як дешеві піріжки — проносні, неситні, малококорисні. Сила, слава і гордість народів сконцентровані в їх величних університетах. Тому формування амбітної й суб'єктної Української держави уможливиться лише на основі реальної (не декларативно-популістської!) модернізації освіти, відкинувши згубну й безвідповідальну модель — «поменше держави». Можновладцям треба, нарешті, розплющити очі й запитати самих себе, а з яких причин відбувається «втічка мізків» — учених, професорів, студентів, молоді.

Закінчення на стор. 2

ІРИНА ФАРІОН

5

ЮРІЙ ЩЕРБАК

7

НАТАЛЯ ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

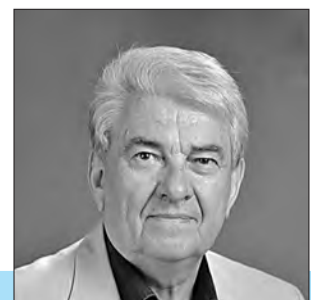
8

СЕРГІЙ ПРИСУХІН

9

ВАДИМ КРИЩЕНКО

14

Закінчення. Початок на стор. 1

Якщо продовжуємо визнавати нашу «самоталановитість», то чому бюджетне фінансування науки в Україні за останні роки сягнуло історичного мінімуму (0,16–0,2% ВВП), що є найнижчим світовим показником? На тлі цього злидарства ще тривожнішим виглядає стан «університетської науки». У загальному фінансуванні наукові роботи вишів становлять лише 3%, що в 7–10 разів менше передових країн. Витрати на одного студента в Україні на 2–4 порядки менші, ніж, наприклад, у Фінляндії, США, куди «їздять» за досвідом поважні міністерські команди. Але «Якби ви вчилися так, як треба...». На поверхні завжди з'являється усталений аргумент нестачі коштів, оскільки їде війна. Заради правди, то ситуація була не кращою щодо підтримки науки і напередодні російської агресії. Виникає природне запитання: а чому ж тоді народ продо-

«Правда і любов на нашій стороні»

вжує утримувати на ший цілі клани «кровосісів» — від тупицьких, волкових, медведчуків і до членів наглядових рад (збанкрутілих держпідприємств) з їх багатотисячними окладами? Чому народні кошти використовуються не для освіти, а для сотень українофобів «бужанинського» типу? Чому не сплачують мільярди

бюджетні борги «офшорники»? Хіба не сором говорити про те, що згідно з Конституцією України (ст. 3), «Людина, її життя... визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю», коли платність вищої освіти дійшла своєї абсурдної межі, а якісна і доступна освіта в більшості сільських шкіл (близько 9 тис.) стає

недоступною. Знання з базових дисциплін сільських школярів утричі слабші міських. Немає швидкісного Інтернету, укомплектованих літературою бібліотек, належної соціокультурної інфраструктури. На дослідження, наукові та науково-технічні розробки МОН (передусім університетів) з бюджету 2018 р. виділено лише 1,047 млрд грн (половина коштів, витрачених на парламентські партії). Таку ж тенденцію збережено і в 2019–2020 роках. «Убогоздатність» вишів демонструється мізерністю власного фінансування науки (менше 0,5% від загальних витрат, а 2016–2017 рр. — 0,06–0,07%).

Зате, починаючи з 2016 р. державне (народне) утримування політичних партій — 167,6 млн грн; 2017 — 442,4; 2018 — 513,7; 2019 — 565,7; 2020 — 283,5. Усього — майже 2 млрд грн.

Створюючи новий університет під егідою Президента, варто визначитись, а що буде зі «старими» (понад 600 вишів, 1,5 млн студентів). Бо єдиним «університетом сонця» (за Кампанеллою) не змінити ситуацію. Прогрес відбудеться, поставивши інтелект і освіченість нації в основу загальнодержавної політики. Пам'ятаймо слова Атанурка, викарбувані на університетській брамі, що стали філософією життя нації: «Істинним дороговказом є знання й наука».

Ігнорувати визнані світом цінності можуть лише три категорії правлячої «еліти»: десноти, зайди, лухварі. За період відновленої української незалежності вдалося «пожити» з усіма. І завдання громадянського суспільства — позбавитися владно-олігархічного тромбозу. Вірю, що Українцям це під силу, «бо правда і любов на їхніх боці».

Георгій ФІЛІПЧУК

Тетяна ДІГАЙ,
м. Тернопіль

Літературний контекст книги

Книга, про яку йдеться, належить до жанру автобіографічних нотаток, заснована на суб'єктивно-ретроспективних спогадах автора, при цьому осмислення певних подій життєвого шляху, вчинків і рішень теж суто авторське і відбувається із залученням великої кількості документальних світлих.

Кілька слів про автора

Степан Степанович Костишин з 1987 по 2001 рік займав посаду ректора Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича. Він — наш земляк, родом із села Звиняча Чортківського району Тернопільської області («я був і завжди залишатимусь представником унікальної родини — звиняцької конгломерації»...Звиняцький гарт — це те, що додавало мені сили і допомагало долати труднощі у будь-яких ситуаціях»). Ось як представляє почесні регалії нашого відомого крайнина журналіст і краєзнавець Михайло Онисків у своїй книзі «Життя в абетці І-Я»: академік вищої школи та Екологічної академії України, заслужений діяч науки і техніки України, почесний доктор Саскачеванського (Канада) та Сучавського (Румунія) університетів, почесний член Міжнародної організації університетів «Phi Beta Delta» (США), почесний громадянин міст Чернівців і Лок-Хейвена (США), визнаний «Людиною року 2000–2001» Міжнародним біографічним центром міста Кембридж, Велика Британія.

Упродовж тривалого часу Галичина була під владою кількох держав: Австро-Угорської імперії (до 1918 року), до 1939 року тут панувала Річ Посполита, а згодом по черзі її окупували радянська та німецька влада.

Автор народився 7 лютого 1932 року, за часів Польщі, а восени 1939 року в село прийшла радянська влада. «Замість «Рідної школи» я пішов у перший клас радянської школи, у якій я провчився два навчальні роки. Влітку 41-го року в село зайшли німці, отже, я став учнем третього класу «Природної народної школи з українською мовою навчання». Після відступу

Мемуари ректора-галичанина

Степан Костишин. Мелодія старої фісгармонії: Життя на зрізі століть. — Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2021, 336 с., іл.

Давно відомо, що людські долі пишуться на Небесах, однак за деталі земного сценарію відповідає сама людина. Широ з'являють: прочитала мемуари колишнього ректора славетного вишу з великою цікавістю. Мені було розказано складну суперечливу історію формування українського інтелектуала, науковця, патріота, роль якого у створенні й збереженні наукової, культурної, національної спадщини важко переоцінити.

німців у 1944 році — подальше навчання у середній школі сусіднього містечка Будаєво. «Треба було і зимою, і літом іти через ліс, дві гори і невеличку річку Перейму... коли приходила осінь, зима, дощі, сніги, то часто мокрий приходив до школи. Біля пічки всі ставали довкруги спинами і підсушували одяг». Відтак — студент Чернівецького державного університету: «У 1950 році з дерев'яним чемаданом на плечах... я приїхав сюди, щоб здобути вищу освіту...Тоді я ще не знав, що доля пов'яже мене з цим містом і з цим університетом на все життя і що мені доведеться бути ректором цього славетного вузу».

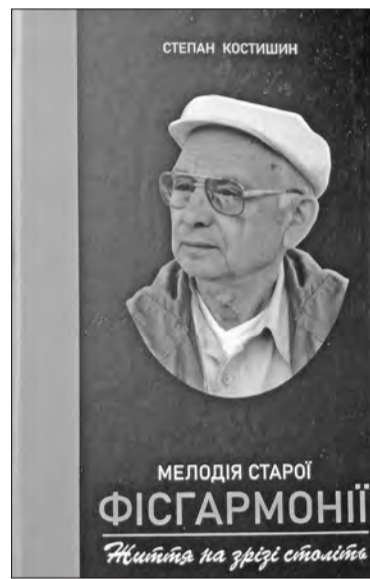
Фісгармонія та легенди старожилів

Перший розділ книги — «Шкільні уроки та незабутні бурхливі роки» — це окремі кадри стрічки пам'яті, огорнуті ідилічним флером, тому автор справедливо називає їх «сходженням Божої благодаті», адже мова про яскраві спогади раннього дитинства: ще зовсім молоді, файні й усміхнені тато і мама, благословення отця на навчання в першому класі. «Усі були в білому святковому одязі, мовби зібрання янголів... Я ніколи не забуду моменту, коли вперше почув звук фісгармонії... під час якоїсь дефіляди я раптом почув, що з кобозю лунають звуки незвичайної музики... я потім дізнався, що це фісгармонія. І завжди старався підійти ближче до кобозю, щоб послухати цю глибоку і складну музику, від якої я німів, а моє серце наповнювалося то тугою, то невимовною радістю... минули роки, а я не можу забути того потужного, насиченого та майже медіативного звучання звиняцької фісгармонії. Ніде і ніколи більше не чув і не бачив цього унікального інструмента. Тому фіс-

гармонія, перш за все, асоціюється у мене з рідним селом і роками мого дитинства. Чи жива вона ще? Чи хтось на ній грає?»

Про події австрійського періоду в рідному селі, що перетворилися на легенди, автор дізнався з розповідей старожилів. Наприклад, про історію дороги, що веде до села, яку облаштували дідачі і назвали Цісарською: «З обох сторін обабіч дороги росло багато різних черешень: з чорними, рожевими та жовтими плодами...черешні дозволено було рвати скільки хочеш, але заборонялося ламати гілля... рясно обсіпані сніжно-білими квітами, черешневі дерева стояли, мов наречені, убрані у вишукані весільні сукні».

Вельми привабливі замальовки, що більше схожі на дослідження звиняцького ґрунту, на якому виросло гіллясте родинне дерево з показним та імпазантним його пагоном. Автор згадує діда Штефана — поляка, бабцю Настю — українку. У змішаній польсько-українській родині було багато дітей, і за традицією жіноча половина була хрещена по матері й сповідувала греко-католицьку віру, а чоловіча — римо-католицьку. І хоча жили десятеро в одній хаті, були дружньою і роботящою родиною, що дотримувалася християнських традицій. «Якусь неповторну духовну ауру, її домашній затишок у хаті створювали речі, прикрашені вишивкою... вервечка квітів, ланцюжок виноградних грон, складний геометричний орнамент... дивується, скільки фантазії та витонченого смаку мали бабця, мама, усі мої цюпки та сестра Зося». З теплом згадує автор, як на Різдво робили павука, якого підвішували до сволюка, що був центром уваги та шани, вважався

ся родинним оберегом. Гасова лампа — неодмінний артефакт тих часів — забезпечувала світло, і для автора назавжди залишилася символом світла знань. Ще один незабутній запах дитинства — коли мама заготовляла сушену, в хаті стояв сильний солодкуватого-димчастий аромат! Самогонка і вишняк — традиційна «валюта» у сільському побуті; мак, як кулінарна смакота і коноплі, що слугували ткачам для виготовлення полотна; сільська толока — для виконання складних об'ємних робіт... «У 1941 році настали німецькі порядки. Очікували чогось ліпшого. Але вже з перших днів дуже швидко люди зрозуміли, що це не спаситель прийшов, а другий окупант».

1944 рік — друге пришестя радянської влади. Церкви закрили, у колгоспну власність забрали поля, весь інвентар, значну частину худоби, почалося так зване колективне життя, так зване розкуркулення й примусове виселення родин до Сибіру. Автор згадує численних місцевих умільців: ковалів, столярів, кравців, шевців, мулярів, мельників, м'ясників, пасічників, цирульників, музикантів, віршувальників. «Часом я думаю: якби село не мало власних майстрів, як би воно могло вижити?».

Титанічна робота і збереження сакральної спадщини

У другому розділі — «Наукова мрія і реальність життя» Степан Степанович згадує роки студентства: як мріяв про геологію, а доля, замість мрії, скерувала на біолога, з гумором описує курйози студентської практики, резюмує над тим, що займався стадіонами, парками та замість науки «пахав» цілину в казахстанських степах...

«Успішні кроки спільними зусиллями» — третій розділ життяпису й найважливіший, адже тут йдеться про роботу, а згодом і керування університетом у найскладніший період становлення і здобуття державної незалежності. У 1965 році успішно захистив кандидатську дисертацію, а у 1985-му здобув ступінь доктора біологічних наук. П'ятнадцять років був проктором, у вересні 1987-го вперше обраний колективом на альтернативній основі ректором ЧДУ, який з 1989 року носить ім'я видатного письменника Буковини Юрія Федьковича. З 2001-го — почесний професор рідної Альма-матер. Треба віддати належне панові Степану: у нотатках цього розділу читач не знайде плачів і скигень про те, як було непросто керувати вишом у цей період, скільки пішло здоров'я та нервів на вирішення загальних проблем та діяльність, спрямовану на подальший розвиток і процвітанні вишу! Дозволю собі процитувати рядки з давнього інтерв'ю Степана Костишина (часопис «Тернопіль», № 33/1991): «А ось про те, як залетко мені тут живеться, ви запитали не даремно... Я дуже заздрую моїм попередникам, яким вдавалося так довго працювати на цій посаді».

Робота була зроблена титанічна! Тут немає змоги назвати усі напрямки ректорської діяльності, але бодай декотрі позначу: збереження сакральної спадщини, в результаті якої архітектурний ансамбль ЧДУ включений до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; відродження юридичного та економічного, поновлення філософсько-теологічного факультетів; створення першої в класичних університетах кафедри музики. А ще хвилюючи миті листопада 1990 року, коли на головній будівлі ЧДУ було встановлено Національний прапор України!

Віталій АБЛІЦОВ

Спочатку емоційний сплеск авторських думок. Горожанином я став у вісімнадцять років. Потім довелося бути на Далекому Сході (Примор'я), на Півночі (Таймир), в Сибіру. Дасть Бог, може, врешті-решт закінчу спогади, які поки що мають назву “Від Амстердаму до Владивостока”.

Але як не захоплююся спогадами про минуле й побачене, як не намагаєшся зрозуміти тривожне сьогодні, думки завжди повертаються до рідної Новоукраїнки — не той, що добре відома всім в Україні — кіровоградської, а запорізької, що в Полозівському районі (раніше — Куйбишевському).

Що може бути найдорожчим спогадом у рідному селі? Моя відповідь — звичайно ж, школа. Кого найперше згадаєш, після близьких і рідних? Вчителів. Це завдяки їм багатьом із нас поталанило досягти чогось у житті.

Я постійно “на зв’язку” з малою батьківщиною — одержую районну газету, яку разом із однокласниками вже не один десяток років видає талановитий журналіст Костянтин Причиненко.

Хтось іронізуватиме, але, уважно знайомлячись із міжнародною інформацією, так само захоплено дізнаюся про те, чим живуть земляки, що їх турбує.

Серед вихідців з нашої Новоукраїнки — звичайного степового села — є академіки й доктори наук, генерали та полковники, урядовці, письменники.

На жаль, вже не один рік читаю літопис свого рідного краю із сумом і безнадією.

Три десятиліття будемо незалежною Україною, але все ясніше розумієш, що в нашій історії та сьогодні все повторюється. Поза бажаннями частіше згадуються події столітньої давнини, коли на руїнах московської імперії виникла й три роки проіснувала Українська Народна Республіка, яку цинічно загарбали північні колонізатори-сусіди.

Сумно, що знову переживаємо події, пояснення яким одне — мало того, що не дають спокійно жити московські загарбники, так це й не одержують єдиної відповіді внутрішні антиукраїнські політичні сили.

Особливо складна ситуація в лівобережних регіонах.

Знелюднюється і моя рідна Новоукраїнка. Та хіба вона одна?

І причин тому немало. Насамперед мене турбують освітні проблеми.

Виші тепер, виявляється, не для сільських дітей

Як ще інакше можна сказати про те, що Новоукраїнська середня школа перетворюється на гімназію, де віднині навчання триватиме 9 років (!).

Щось дивне мислення провінційних (районних, обласних та й київських) чиновників: гімназія — це ж щось ближче до вищого навчального закладу, а 9-річний навчальний заклад досі вважався неповною середньою освітньою установою.

Якщо в селах, де різко зменшилася кількість жителів, працюватимуть 9-класні гімназії, то тоді у ближчих до них за відстанню треба відкривати інтернати, де могли б продовжити навчання гімназисти перед вступом до вузу.

Зрозуміло, нинішнє українське село, як і вся Україна, переживає радикальні реформи: відійшли в минуле радянські колгоспи й радгоспи; степові простори, врожаї з яких майже сотні років годували Україну

Ностальгія, народжена тривожним сьогоднішнім

(і не тільки!), перейшли у приватну власність. Останніми роками сільське господарство, як і освіта, теж зазнає невдач.

Загальновідомо, що в радянські часи всю сільськогосподарську продукцію Україна була змушена вивозити до Росії, а вже звідти одержувала зерно, яке сама ж республіка вирощувала. Так було й з іншою сільськогосподарською продукцією.

Тому ж і злитися кремлівський негуманний лідер-агресор: сьогодні Росія закуповує за кордоном до 60 відсотків продовольства (деяких видів — до 80).

Трагедія в більшому: як за радянської влади, так і сьогодні, в Україні досить наїнятих прихильників північної імперії, котрі, як не дивно, не збираються переходити на московський хліб. А наше “гуманне” законодавство ще й захищає затятих українофобів.

Та повернімося до рідної Новоукраїнки, до нашої незабутньої школи. Драма, що вона нині переживає, — не єдині в районі, Запорізькій області й усій Україні.

Село Гусарка й місто Пологи

Недалеко від нашого села понад століття тому виникло поселення Гусарка. Жителі її — вихідці зі Смоленщини. У радянські часи компартійні очільники Запорізь-

кої області, як могли, нав’язували далеку від істини фальшиву версію, що гусарці — це росіяни (насправді литвини). А трагедія смоленців у тому, що їхній край постав близько від Москви, тому їх і віднесли до московитів; згадаймо, що так постраждали, зокрема, карели та фіни, території яких прихопили загарбники з метою “відсунути” від Ленінграда можливих “агресорів” (1939 року саме Радянський Союз напав на Фінляндію).

Дивного тут немає нічого: подивіться уважно на географічну чи політичну карти Європи, а потім погортайте підручник історії. З усіма сусідами Московія упродовж віків вела війни й загарбувала чужі території. Не дивно, що в останні роки черга дійшла не тільки до України, а й до Казахстану. Виявляється, як кричать твердолобі кремлівські можновладці, територія цієї азійської країни теж належить Росії.

Чому я згадав саме Гусарку, хоча те, що переживає наша Новоукраїнка та її школа, стосується не лише Запорізької області, а й усєї України.

У цьому поселенні є триповерхова школа, розрахована на півтисячі учнів. Зрозуміло, що такої кількості учнів у Гусарці ніколи не було. А подарував цей навчальний заклад звичайному селу колишній керівник області, який у цьому степовому поселенні з’явився на світ.

Сьогодні в триповерховій школі використовується лише перший поверх, а два

верхні законсервовані. Незначну кількість учнів старших класів щодня возять на навчання в сусіднє село — колишній районний центр.

Про що думають-гадають місцеві керівники?

Те, що сталося в Новоукраїнці (і в тисячах сіл та містечок України), почалося не сьогодні. І винні в нинішній ситуації не лише колишні районні та обласні очільники. За три десятки років були можливості досягти певних успіхів.

Дякувати Богу, на київських владних пагорбах прокинулися й нарешті оголосили боротьбу з тими, хто незаконно володіє національними багатствами, так званими олігархами.

Загальновідомо те, що цей період пережили всі цивілізовані держави світу, починаючи зі Сполучених Штатів Америки.

Чого нам дивитися аж за океан — сусідня Польща дає приклад, як повинні були розвиватися події в Києві після 1991 року.

Ситуація, в яку потрапили моя Новоукраїнка та її школа, не безвихідна, якщо не будемо чекати з моря погоди, а діяти.

Мета реформ, що впроваджуються в життя незалежної України, тоді дадуть результати, коли вони будуть реалізува-

Таємниці Новоолександрівського кургану

Сергій ПІДДУБНИЙ,
Кіровоградщина

На Ютуб-каналі “Теукр” розміщено 12 відео з циклу “Історичні сенсації від Сергія Піддубного”. Останній присвячений Новоолександрівському кургану, який приховує чимало таємниць наших пращурів.

У селі Новоолександрівка поблизу міста Дніпро в ці дні українські археологи розкопують курган понад 5-тисячолітньої давності. Його вже порівнюють з англійським Стоунхенджем. Під чималим земляним насипом поступово відкривається величезне Коло з вертикально встановлених глибоких каменів.

Які ще таємниці приховує Новоолександрівський курган, на це запитання дадуть відповіді подальші розкопки. Але про головну вже можна говорити.

Розташування Новоолександрівського кургану ще раз доводить, що наші предки знали про ці місця щось таке, чого досі не знаємо ми, і надавали їм особливого значення. Цим Колом вони зробили відповідну мітку, а згодом приховали свої таємниці під чималим насипом землі.

Таке саме Коло і також поблизу згину Дніпра було розкопане в 1927 р. під час будівництва Дніпрогесу і, на жаль, знищене.

Схематично це виглядає таким чином. Два Кола на правому березі річки, яка врізається у східні території із північно-західної сторони, потім повертає на південь, а потім знову змінює напрямок на захід, точніше, на південний захід.

Відрізок, коли річка рухається на південь, особливо важливий. І саме тому він позначався цими колами — Новоолександрівським та Запорізьким (до речі, колись Запоріжжя називалося Олександрівськ). Особливо важливий тому, що тут річка проходить через усі дев’ять порогів, які постають на її шляху. Вода, протікаючи через кам’яні перепони, створювала тут особливу енергетику — енергетику боротьби, сили і народження. Подолавши пороги, річка (вода) набувала особливої форми і цінності. І неспроста далі йшов Великий луг — райська земля, де буйно росли трави, водилися різноманітні птахи та звірі, а річка славилася багатством риби, в тому числі безкісткової...

Недарма ця правобережна територія на карті Бористену 1631 р. називається іменем Матері-Землі Деметри. Недарма десь саме тут, за Птоломеем, було місто Метропіль — материнське місто. Найвірогідніше, як писалося у книжці “Великий код України-Русі”, воно розташовувалося на місці сучасного Запоріжжя, зокрема на правобережній частині обласного центру.

Випробування дев’ятьма порогами увінчується успішним явленням Хортиці — острова, який Птоломей називав Скандієм, “кузнею народів світу”. А перед Хортицею, навпроти запорізького Кола-святитища посеред річки наші праотці поставили три стовпи, на яких тримається світ — кам’яний Триглав, бо, як говорить Велесова Книга, “найперше Триглаву поклонялися маємо”. Цей грандіозний пам’ятник більше відомий як Гераклові Стовпи, про які ми розповідали в одному із попередніх відео.

Докладніше про карти Птолемея, Бористену тощо можна прочитати у “Великому коді України-Русі”, а ми з вами будемо чекати на остаточні результати розкопок у Новоолександрівці. Сподіваємося, що ця пам’ятка не повторить долю Запорізького і Олександрівського курганів, а також Гераклових Стовпів.

Анна МУКАН,
відділ зв'язків із громадськістю
Інституту філології

Фольклор – найбільш гуманістичний засіб повернення українству українськості

У рамках Тринадцятих фольклористичних читань, присвячених професорці Лідії Дунаєвській, відбулася Міжнародна конференція “Традиційна культура – шлях духовної деокупації”. Організатор заходу – Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка.

Відкрив конференцію директор Інституту філології професор Григорій Семенюк. У вітальному слові він акцентував увагу на історії кафедри фольклористики та внеску в її розвиток фундаторки й першої очільниці – професорки Лідії Дунаєвської: “Лідія Францівна була духовно сильною людиною, одержимою освітньою ідеєю, патріотом, фахівцем своєї справи”.

Директор навів цифри, які засвідчують неабиякий потенціал кафедри у підготовці фахових фольклористів: 24 випуски та 640 випусників, які знайшли себе у вчителюванні, викладанні, письменництві, стали артистами. Фольклористичні читання, започатковані у 2007 році, щороку гуртують науковців з різних куточків світу. За 13 років роботи секцій було виголошено 1500 доповідей, опублікованих у 23 випусках фахового збірника “Література. Фольклор. Проблеми поетики”. Ці факти, переконаний Григорій Фокович, свідчать про міцний науковий фундамент кафедри, живучість ідей її фундаторів і вагомість праці нинішніх співробітників.

Учасників конференції також привітав ректор Шевченкового університету професор Володимир Бугров. Він наголосив, що успішна діяльність кафедри пояснюється багатою в чому тим, що фольклор стає “тим метанаративом, в межах якого об'єднуються різні матриці та підходи”. Вивчення фольклору передбачає не лише збереження фольклорної спадщини, а є методологією, підвалини якої заклад перший ректор Київського університету Михайло Максимович. Прикладом такого підходу можна назвати успішні пісні гурту “Go-A” на цьогорічному Євробаченні, адже вона є авторською версією прадавньої української веснянки.

Привітання від імені академі-

ка, директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України Ганни Скрипник зачитала завідувачка відділу української та зарубіжної фольклористики Лариса Вахніна. Очілниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології наголосила, що діяльність кафедри фольклористики сприяє утвердженню української ідеї, розвитку української мови, куль-

стане зниження наукового інтересу до цієї галузі, “а без осягнення ядерних смислів, які тримають нашу націю, прозирають із текстів народної творчості, ми не можемо позбутися тих лантухів “какая-разниці””, – переконана Леся Владиславівна.

На пленарному засіданні виступив також професор Віктор Давидюк. У доповіді “Сучасна українська фольклористика в пошуках “прогресивних” підходів” науко-

емниці саркофага Ярослава Мудрого й намагався дошукатися історичної правди про поховання дружини князя – Інгігерди.

Про етимологію понять “дитинець” і “золотник”, які здавна побутують у поліському фольклорі, розповів професор Віктор Мойсієнко. Науковець спробував декодувати вірування наших пращурів, пов'язані з лікуванням хвороб живота. Виявилось, що глибока пошана предків до “дитинця” й “зо-

тури, вихованню, навчає берегти народні звичаї та фольклор.

Завідувачка кафедри фольклористики, донька Лідії Дунаєвської, доцент Олеся Наумовська зауважила, що назва цьогорічної конференції апелює до терміна “деокупація” як “способу самовизволення, самоочищення кожного від тенденційних нашарувань радянської минушини і наближеності до самих себе, до пізнання своєї ідентичності”. Очілниця кафедри висловила глибоке занепокоєння станом, в якому зараз перебуває галузь: уже втретє від часу заснування кафедри (1992 р.) відбувається спроба виключити фольклористику із переліку спеціальностей для присудження наукових ступенів. Наслідками такого рішення

вещь розкрив небезпечні тенденції в галузі, зумовлені такими потужними чинниками сьогодення, як карантинні обмеження, силове поле електронних мереж, а також обмежена проблематика, з якою можна публікуватися у закордонних фахових виданнях. Усі ці виклики зумовлюють самоізоляцію наукових шкіл і окремих дослідників, орієнтують молодих науковців лише на інтернет-джерела, а мірилом науковості стають питання, висвітлені в межах кількох міжнародних ресурсів (наприклад, Web of Science, Scopus).

Доповідь професора Сергія Сегида “Антропологічний портрет княгині Інгігерди” була представлена у вигляді презентації. Науковець розповів про та-

лотника” під час замовлянь недуг пояснюється співвіднесенням цих понять із оберегом, добрим духом, своєрідним янголом-охоронцем, який має чітке розташування в тілі людини – під пупком.

Не менш цікавою видалася доповідь професора Юрія Коваліва, який торкнувся проблеми фольклорної метафори у творчості Еми Андієвської. Українська письменниця-емігрантка, як доводить науковець, широко застосовувала фольклорні символи, метафорику, образність із метою позбавлення художнього тексту від цивілізаційних культурних нашарувань і повернення до первинних ідентифікаційних смислів.

Ще один доповідач пленарного засідання – професор Яро-

слав Гарасим – зосередився на фольклористичній концепції одного із ювілярів нинішнього року Філарета Колесси в контексті тогочасної європейської науки. Дослідник також анонсував конференцію, присвячену ювіляру, яка відбудеться у ЛНУ імені Івана Франка цієї осені.

Міждисциплінарний і міжнародний контекст конференції забезпечила презентація білоруської мистецтвознавиці Ганни Барвенатової. Вона проаналізувала антилукашенківську кампанію, яка набирає обертів у її країні. У поле аналізу дослідниці потрапили плакати, слогани, муралі, мемі – тобто сучасний білоруський фольклор, в основі якого не рідко лежить прадавня народна творчість. Тут і трансформовані приказки/прислів'я, й техніка вишивання хрестиком, і переосмислені фольклорні символи та поняття, і національна кольористика – елементи, які надають глибинних смислів протестам і характеризують національну ідеологію, закладену в основу боротьби з узурпаційною владою.

У рамках конференції відбувся круглий стіл, присвячений 150-річчю від дня народження Володимира Гнатюка, – “Перший, хто вивів українську фольклористику на широкий шлях європейської науки”. За два дні роботи у Тринадцятих фольклористичних читаннях взяли участь близько ста науковців з різних куточків України й світу – Києва, Луцька, Житомира, Кам'янець-Подільського, Львова, Полтави, Сум, Черкас, Івано-Франківська, Рівного, Острога, Ізмаїла, Білорусі, Литви, Естонії, Польщі, Японії, США, Канади. Віртуальний формат заходу, з одного боку, позбавив можливості живого спілкування, а з іншого – уможливив проведення Читань у карантинних умовах, дозволив здійснити відеозапис усіх доповідей та розподілити роботу секцій таким чином, щоби кожен міг “побувати” у будь-якій із них і долучитися до обговорення різних тем.

Олег КОЛОМІЄЦЬ

Естафета національної пам'яті

Анатолія Григоровича Шпиталю знаю зі студентських часів – отих поділених 1970-х... Позналили ми в гуртожитку. Виявилось, що обидва земляки-переяславці. І теми для бесід знайшлися швидко. Якраз тоді з'явилися книги, які нас зацікавили, – історичні романи П. Загребельного “Диво”, І. Білика “Меч Арея”, В. Малика “Тамемний посол”... Відчувався, що переді мною хлопець, який всім серцем любить українську літературу та історію, буквально живе ними. Хоча Анатолій прийшов до нашого Київського університету після служби в армії, я збагнув, що мій ровесник знає про наше письменство не згірше, ніж я, попри те, що мій університетський термін навчання вже добігав кінця. І вчитель та наставник у нас виявився спільний – Микола Йосипович Сиротюк, доктор філологічних наук, письменник, майстер жанру історичного роману.

Звісно, Анатолій Шпиталь чимало навчився у професора М. Й. Сиротюка, найвдумливішого та найбільш глибокого дослідника української історичної прози свого часу. І надалі гідно тримає естафету історичної пам'яті та її інтерпретації у художньому слові.

Я переконався в цьому, коли читав і знову перечитав нову книгу Анатолія Григоровича “Глибини та мілководдя української історичної прози”, що вийшла минулого року в Житомирі. Це – масив статей, нарисів та рецензій, які друкувалися в нашій літературознавчій періодиці в 1990-х та після 2000 року, їх тут 33.

Відкриває збірник передмова Олександра Хоменка “Проза, правда і провалля історії”, в якій дається висока оцінка науковій та просвітницькій діяльності дослідника.

На обкладинці книжки можна впізнати книгозбірню Переяславського колеґіуму (нині – музей Григорія Сковороди). Як переяславець передусім хотів би згадати нарис “Переяслав: місто музеїв, місто людей-оберегів”. Тут стисло подається історія нашого краю та міста. Названо чимало відомих імен та подій. Утім, на мій погляд, варто було б згадати і таку важливу подію, як повстання Переяславського полку в липні 1666 року на чолі із сотником Максимом Хоменком проти московського панування в Україні. Про це повстання писалося навіть в радянські часи в “Енциклопедії історії України” 1976 ро-

ку та в книзі М. І. Сікорського “На землі Переяславській”.

Автор передмови О. Хоменко виділив як найкращу статтю А. Шпиталю “Творення міфу Переяславської ради в українській літературі ХХ століття”. Її ніби доповнюють наступні статті та публікації: “Парадокси радянської історії та образ Богдана Хмельницького в українській історичній прозі”, “Проза історична”, “Хмельниччина в історичній прозі української діаспори”, “Причина і початок Хмельниччини в творах діаспорних авторів і романи “Я, Богдан” Павла Загребельного.

Загалом творчості П. А. Загребельного в збірникові приділено чимало уваги – сім статей. Це й не дивно, бо історична проза в творчості письменника домінувала.

Анатолій Шпиталь у своїх критичних та літературних працях аналізує також історичну прозу Юрія Мушкетика, Володимира Малика, Івана Білика, Дмитра Мішенка, письменників з української еміграції (діаспори) – Юрія Косача, Панаса Феденка, Тодося Осьмачку, Леоніда Мосендза, Наталки Королеви, Осипа Назарука... Окремо аналізується і воєнна проза Віктора Некрасова.

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян
Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
2. Олещук Ігор Андрійович — 250 грн.
3. Дацюк Галина Іванівна — 500 грн.
4. Глушко Олена Володимирівна — 400 грн.

33. Буккросинг

“Буккросинг: перетворюємо світ на суцільну бібліотеку” – така назва тексту для аналізу у варіанті ЗНО з української мови та літератури. Чи є потреба на предметі з української мови та літератури пропонувати текст, де опорним словом смислового аналізу є новоанглізм, що має питомий український відповідник книгообіг, книгооберт, книгообмін, книгорух? Запитання риторичне, бо що ж тоді аналізувати в англійських текстах на іспиті з англійської, як не англійські лексичні одиниці? Замість того, аби показувати багатство та самодостатність нашої мови бодай у текстах на ЗНО з української мови та літератури, якісь підлеглі й залежні голови “втирають” нам мовний сурогат чи гібрид.

То звідки взялась реалія та слово? Буккросинг (англомовний новотвір *bookcrossing*) – це процес книгообігу за принципом залишення книг та реєстрації їх на певному сайті з метою спостереження за їхнім рухом чи взаємообігом. Людина, прочитавши книгу, залишає її в громадському місці (парк, кафе, поїзд, станція метро), щоб інша людина могла цю книгу знайти та прочитати і, своєю чергою, повторити цей процес взаєморуху книги. Спостереження за “подорожжю” книги здійснюють спеціальні сайти.

Ідею книгообігу у травні 2002 року запропонував Рон Горнбекер, прізвище якого зазвичай пишуть у російській транслітерації як Хорнберг. За прикладом різних речей він залишив 20 книг із пояснювальними написами в голі свого готелю. За півроку на його сайті було близько 300 активних користувачів, які “відпускали” книги і приводили нових учасників. У квітні 2003 року сайт налічував 113 тисяч учасників, а 2004 року Короткий словник Оксфорда вже містив слово “буккросинг”, чого ще не містить наш Англо-український перекладний словник (Гороть 2006), що охоплює близько 100 000 англійських слів та словосполук.

Натомість варто нагадати значення в англійській мові багатозначного слова *crossing* [ˈkrɒsɪŋ] n:

1. перекреслювання, закреслювання;
2. перетин; схрещення; перехрещення;
3. перехрестя; перехід (через вулицю); роздоріжжя;
4. переїзд по воді; переправа;
5. перетин залізничних колій; розїзд;
6. тех. хрестовина;
7. схрещування;

~ over перехрещування факторів при спадковості (АУС, с. 323), тоді як *bookcrossing* – це “практика навмисно залишати книги там, де їх знайдуть і прочитають інші люди”.

Отже, перш ніж запозичувати слово, слід чітко збагнути реалію, яку воно називає, а відтак, за потреби, надати цій

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН

реалії свого розуміння і трактування.

34. Фрилансер

Наша література, а отже, мова щедра на неповторні таланти. Проте серед цього багатства винятковою є філософсько-літературна і мистецька творчість геніальної Еми Андієвської – громадянки США, мешканки Німеччини та українки з таким запасом українськості, що його стало б на кожного мешканця планети Земля.

Вільно спілкується англійською та німецькою, її твори перекладають англійською, німецькою, французькою, польською, російською, есперанто, івритом, португальською, але вона творить і живе лише українською:

“Я вперше у своєму житті почула українське слово в Вишгороді, куди ми переїхали з Донбасу (1936 р. – І.Ф.). Там зі мною, п’ятилітнім дитинчам, говорили 16-літні дівчаточка в вишиваних сорочках. Говорили українською з такою гідністю, як ніхто. І коли я мамі продемонструвала, як підхопила оту незнайому мову, мама сказала: “Не смей! Ребенок омужичивается!” <...> Мене зробила україночку несправедливість. Я не терплю несправедливості. Байдуже, щодо кого. Як це так – “пхе” лише тому, що ті дівчаточка говорили оцією мовою? Ха, я вам дам “пхе”! Я все життя тільки українською мовою пишу. Тільки! А я могла б писати, якщо б хотіла, кількома іншими мовами” (Емма Андієвська. Для того, щоб існувала Україна, треба мову).

І ось про цю самодостатню українку і мислительку на еміграції, справжнім домом якої є мова, у Вікіпедії зазначено, що вона працювала “фрилансером на радіо “Свобода” упродовж 1959–1963 років”. Не знаю, як би поставилася пані Емма до цього новоанглізму в українському тексті, але вона, з крові та переконань українська мислителька та письменниця, точно б знала питомий відповідник.

Отже, англійська словосполучка *free lancer* – це: 1. найманець; 2. політик або журналіст,

що не належить до якоїсь партії або редакції (АУС, с. 531), де прикметник *free* 1. вільний; 2. невимушений; 3. добровільний; 4. незайнятий, звільнений; 5. щедрий, багатий, значний; 6. безкоштовний, відкритий, доступний (АУС, с. 531).

Другий складник словосполучки – *lancer* < *lanc* n 1. спис, піка; 2. воїн зі списом; 3. ості, остень (риболовецьке знаряддя у вигляді списа); 4. ланцет (хірургічний інструмент з двосічним лезом). 5. *звич.* кавалерист (із пікою) (АУС, с. 773).

Вперше слово-комполит *freelancer* ужив шотландський письменник Вальтер Скотт у славетному романі “Айвенго” у значенні воїна зі списом, що воює як найманець з власною зброєю, себто – вільний стрілець.

З огляду на сучасні обставини, відбулася десемантизація цієї історичної лексичної одиниці, що набула значення мирного робочого фаху – самовільного пошуку роботи (чи одночасно кількох робіт) без укладення довготермінової угоди як позаштатного працівника – **вільнонайманця**. В Україні вільнонайманці зазвичай виконують роботу віддалено, через Інтернет.

У випадкові з Еммою Андієвською: вона, будучи географічно віддаленою від України, живе в самому серці її великої мови, з якої, як ніхто з усіх наших письменників, творить ядра сенсів:

Вели штурпачку в мозку
притьмом згинуть.
Втомилась плоть од
вічних перегонів

Добра і зла: душа –
в суцільних гулях,
Самі піски, суцільна німота,
Ні злетів, ні осяянь,
ні мети, –

Усе – з нуля. І беззь,
що цілить в тир.
 (“Зайве нагадування”, Зб.
“Каварня” 1983, с. 69)

Емма Андієвська слушно каже нам, що “кожна доба інакше унаправлює свої ліхтарі на ті самі явища (як у випадкові з історизмом “фрилансер” – І.Ф.). Масовості не завжди доступний дух. До духу йдуть лише одиниці, хоч теоретично це може робити кожен. І все ж не кожному може бути зрозуміло те щось, що має велику вартість. Я вважаю, що не треба писати всім для всіх, а писати так, як кожен зокрема має в цьому свою потребу” (“Буття прочинилося навстіж...” Емма Андієвська (до 80-ліття з дня народження). Біобібліографічний покажчик. Київ 2010, с. 35–36). Отже, не кожен уміє віднайти свій дім через своє слово, бо не кожен вільний і щасливий власник.

● Відлуння втрати в світі

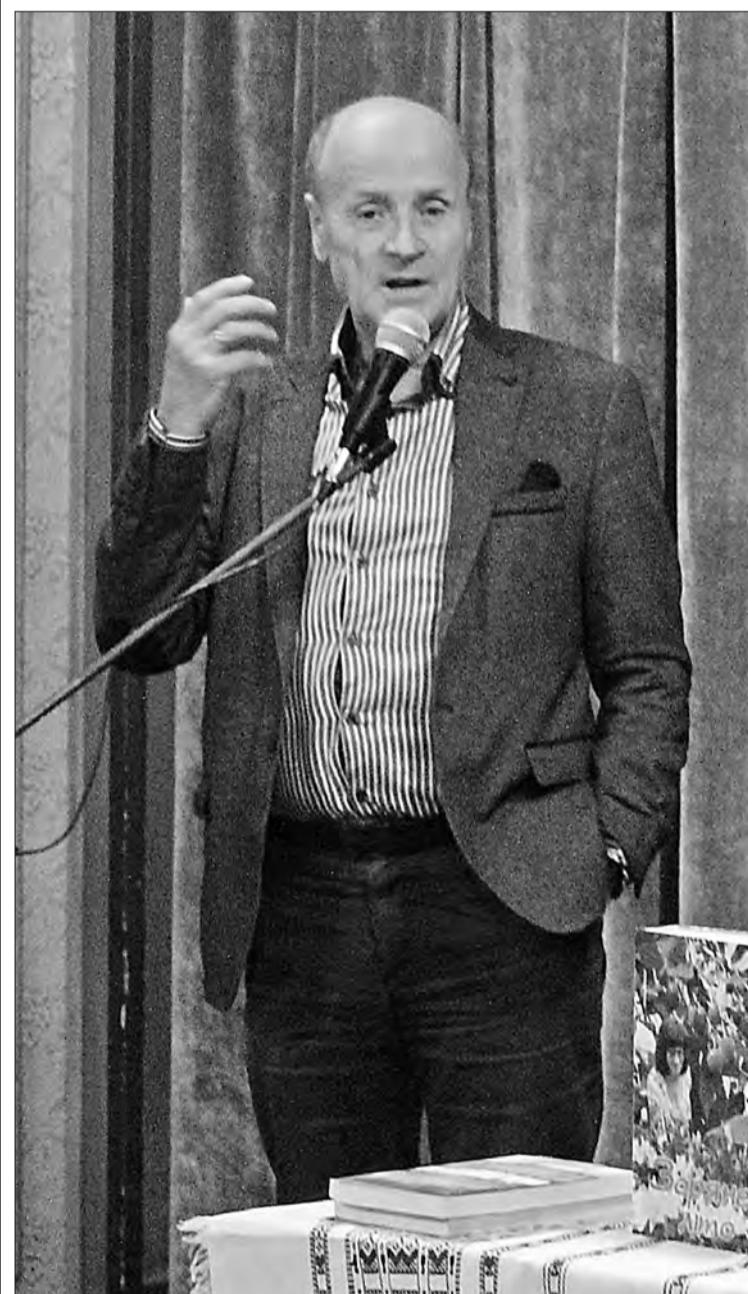
Переживаємо в далекій Австралії

З великим смутком висловлюємо наше глибоке співчуття дружині Світлані Короненко, синам, доні та всій родині, Лізі українських меценатів, друзям і близьким у цей тяжкий і болючий час втрати Вашого дорогого незабутнього чоловіка і батька, великого українця і друга, світлої пам’яті Михайла Слабошпицького. Заслуженого письменника, літературознавця і мовознавця, великого майстра пера, громадського діяча, борця за самостійну Україну, за збереження і утвердження української мови, підтримку та

виховання молодого українського покоління.

Цю передчасну болючу втрату прекрасної благородної української людини тяжко переживаємо й ми в далекій Австралії. Не можемо усвідомити, що Михайла Слабошпицького вже немає... Схиляємо наші голови з глибокою пошаною і вдячністю! **Вічна пам’ять!**

З глибоким співчуттям –
**Союз Українок Австралії,
Люба Квасниця-Кей** –
голова КУ СУА,
Одарка Бречко –
голова Стейтової Управи НПВ,
Валентина Домазар –
культурно-освітній
референт КУ СУА

Донька Петра Яцика та українсько- канадська громада

Дорогі друзі!

Освітня фундація Петра Яцика щиро засмучена звісткою про смерть Михайла Слабошпицького.

Він був видатним українським літературним критиком, публіцистом, прозаїком, дитячим письменником і громадським діячем.

Освітня фундація Петра Яцика та українсько-канадська громада ніколи не забудуть його книжки про Петра

Яцика “Українець, який відмовився бути бідним”, його організаційні здібності та відданість Міжнародному курсу з української мови імені Петра Яцика.

Михайло Слабошпицький був надзвичайно активним та неймовірним чоловіком, який назавжди залишиться в пам’яті завдяки своїм численним заслугам.

Висловлюємо найщиріше співчуття родині, друзям та колегам Михайла Федотовича.

**Президентка Освітньої
фундації Петра Яцика
Надія Яцик**

Самотній єпископ на тлі української історії

Рецензія на книгу: Марта Богачевська-Хомяк. “Громада. Єпископ. Церква. Константин Богачевський і становлення української католицької митрополії в США”. Інститут історії Церкви, Український католицький Університет, Львів, 2021. – 520 с. – Переклад з англійської Романа Скакуна.

Юрій ШЕРБАК

Каюсь: з великим острахом я взяв до рук цей важкий (у фізичному вимірі) том, видрукований за найкращими західними поліграфічними стандартами у Дрогобичі приватним підприємством “Коло”. З острахом і певною нехіттю, адже напівзабута сторінка історії Української греко-католицької Церкви в США у 1924–1961 роках здавалася мені безмежно далекою від тої пекуче-актуальної проблематики (війна з Росією, дії російської п’ятої колони в Україні, безкінечні чвари в українському суспільстві та політикумі, блазні й невігласи при владі), якою живу в останні роки.

Проте почав читати це монументальне наукове дослідження тому, що авторка Марта Богачевська-Хомяк – відома українсько-американська письменниця, дослідниця феміністичних рухів, викладачка історії, директорка програм Фулбрайта в Україні у 2000–2006 рр., твори якої суттєво збагатили нашу суспільно-політичну літературу.

Був ще один – особистий – мотив, що спонукав мене до читання: Марта Богачевська-Хомяк та її чоловік Ростислав Хомяк (на жаль, покійний) – мої найдавніші, найближчі друзі в США. Знаючи науково-публіцистичний хист пані Марти, її високу ерудицію та відповідальний підхід до створення текстів, я з належним зацікавленням поставився до її найновішої праці, про яку багато чув від неї упродовж останніх років.

Книга перевершила мої сподівання.

Формально – це біографія рідного дядька авторки Константина Богачевського, великий портрет якого висить в її помешканні у Вашингтоні; це огляд життя і діяльності священника, побожної самотньої людини, скромного єпископа, який став митрополитом УГКЦ у США.

Фактично ж – це захоплююча епічна історія борін, поразок і злетів самої греко-католицької церкви, невід’ємної частини українського народу в час трагічних випробувань ХХ століття: польської пацифікації Західної України, советського поневолення та німецької окупації, повоєнної руїни й тотальної війни Москви з масовим народним опором ОУН-УПА та безприкладним за своєю жорстокістю винищенням Української греко-католицької церкви під облудним гаслом “об’єднання” її з імперсько-кагебістською російською православною церквою.

Ось виміри цього “об’єднання”: трьох єпископів УГКЦ було вбито московськими чекістами, 2950 священників ув’язнено, 3040 парафій ліквідовано, 4600 церков закрито, усі католицькі організації знищено (з промови митрополита К. Богачевського 1 листопада 1958 р.).

Тільки завдяки існуванню

об’єднаної, вільної та процвітаючої Церкви в США, якою 37 років незмінно кермував Константин Богачевський, стало можливим саме виживання УГКЦ в Україні, відновлення її структур у незалежній державі.

Дослідження М. Богачевської-Хомяк спирається на безліч невідомих досі архівних джерел. Спочатку здається, що можна загубитися в цих численних деталях церковного життя, релігійного побуту й життєписів священників – але з кожною сторінкою відчуваєш, як зростає інтерес до змальованих авторкою подій. Виляється, що все, що відбувалося багато років тому з УГКЦ та її діячами, має своє відлуння в сучасній Україні: читаючи про польського чиновника, який кричав на молодого священника Богачевського: “Цією свинською (тобто українською – Ю. Ш.) мовою я говорити не буду!” – одразу згадуєш сучасників-україножерів, думаючи з сумом про глибокі корені ненависті до всього українського, прищеплювані шовіністами з давніх часів...

Притримуючись суворого закону науково об’єктивності, М. Богачевська-Хомяк не ідеалізує ні свого героя-родича, ні оточення, до якого він потрапив у 1924 році,

тименталізм”. Богачевський волів чітку організацію роботи, порядок, ретельне ведення документації, ефективне управління парафіями.

На подив багатьох підлеглих йому священників, єпископ обстоював незалежність Церкви від світського контролю громадських, у тому числі ультрапатріотичних націоналістичних організацій – і ці його риси загострили конфлікт із численними парафіями.

Єпископ закликав священників “потягати людей до Неба”, він служив Вічності й покладався на Провидіння Боже (тобто, іншими словами, на таємну долю, закладену в генах історичного процесу), а його паства вимагала від Церкви прямої участі в політичних діях, спрямованих на побудову незалежної української держави, закликала до активного опору польській владі в Західній Україні та московському нищенню України Наддніпрянської.

Кульмінацією конфлікту української громади США з єпископом Богачевським стала заборона останнього провести поминальне богослужіння в десять років смерті Івана Франка, якого єпископ назвав “зрадником свого народу” – за атеїзм та радикально-революційні погляди. У справу втрутився митрополит Андрей Шептицький, який спрямував до свого впертого й негнучкого єпископа лист з мудрою діалектичною оцінкою постаті Івана Франка, підкресливши, що “вірні моєї юрисдикції шанують Франка виключно задля його величини як національного патріотичного письменника”. Шептицький доводив, що заборона духовенству брати участь у заходах на вшанування Франка була б не тільки безцінна, але й шкідлива для Церкви.

Це був суворий, але справедливий урок, даний великим духовним провідником України своєму занадто догматичному єпископу – й урок цей був ним врахований.

Разом із тим поступово проступали кращі риси єпископової вдачі: Богачевський-консерватор вперто й наполегливо реалізував свою стратегію побудови централізованої, дисциплінованої, кредитоспроможної церковної організації, приділяючи основну увагу розвитку української освіти в США – мережі початкових і середніх шкіл, створення коледжів та семінарії, культурно-освітнього центру, бібліотеки й музею.

Великого значення єпископ надавав збереженню й поширенню рідної мови серед українських іммігрантів у США, кажучи, що “українська мова – як кров, без якої національний організм неминуче загине”.

Богачевський був непримирним ворогом московського комунізму, що скоїв один з най-

трашніших злочинів у світовій історії – організував Голодомор в Україні. “Сатана з цілим пеклом напосівся по-диявольськи стерти з лиця землі український народ”, – казав єпископ УГКЦ, який оголосив неділю 24 грудня 1933 року Днем скорботи за жертвами голоду. Слід врахувати, що цей сміливий жест Богачевський дозволив собі в час, коли напередодні – 16 листопада 1933 року президент Рузвельт, ігноруючи протести українсько-американських організацій, встановив дипломатичні відносини з СРСР. Прагматичне бажання заробити радянське золото, здобуте ціною мільйонів українських життів, перемогло всі святенницькі проповіді західних політиків на захист моралі й демократії. Фактично, Голодомор став репетицією мюнхенської капітуляції Заходу перед кривавим тоталітарним режимом.

Провідні країни світу проігнорували явище Голодомору не тому, що не знали про злочин Сталіна та його камарильї, а тому, що не хотіли почути стогони українських селян. І якщо сьогодні десятки країн визнали Голодомор геноцидом (нещодавно штат Техас став двадцятим штатом, що приєднався до визнання Голодомору), то в цьому є частка зусиль невеличкої групи українських релігійних й громадських діячів, серед яких був єпископ Богачевський.

Водночас єпископ з гіркою зазначав, що “небувала в історії України катастрофа виголодження на смерть ... мільйонів душ большевицькою владою на Великій Україні, не могла нас з’єднати і заставити до такого протесту і такої протидії, на яку заслуговує наш великий народ і якої від нього сподівався цілий світ” (1934). Ці слова і сьогодні звучать актуально в ситуації політичного і мо-

рального розбрату, розпалюваного слугами Путіна в Україні та поза її межами. Як казав з апостольською жорсткістю й прямою єпископ Богачевський: “Найлютіший ворог не наніс нам стільки необчисленної шкоди, як довголітня проповідь непослуху, бунту й недовіря до своїх ніби провідників” (1935).

Страшним випробуванням для України й українців, розсіяних по цілому світові, стала друга Світова війна. Близько 38 тисяч чоловіків і жінок із загального числа 303000 вірних УГКЦ у США служили у Збройних Силах Сполучених Штатів, поборюючи німецький нацизм та японський мілітаризм. Значно більша кількість українців працювали в оборонно-промисловому комплексі, завдяки продукції якого була здобута перемога над ворогом. Про це нам, українцям, треба пам’ятати, коли чуємо брехливі заяви кремлівських пропагандистів про “російську” перемогу у глобальній війні.

Після цієї війни в Європі опинилося до 3-х млн українців-біженців, серед яких – понад 300 греко-католицьких священників. Зусиллями К. Богачевського було організоване переселення до США українських священників та вірян. Усього зі 100 000 українців, що переїхали до Сполучених Штатів, приблизно 60 000 знайшли безпечний притулок за океаном за сприяння українських католиків Америки.

М. Богачевська-Хомяк фіксує шонайменші деталі побуту й стосунків нових іммігрантів у США, від чого її розповідь стає більш об’ємно та достовірною, що не дивно – адже сама авторка належить до цієї хвилі українців-прибульців на американську землю. Вона згадує, що й тут єпископ Богачевський залишився вірний своїм принципам далекого від

Марта Богачевська-Хомяк

прибувши на американський континент за рішенням Папи Римського. З’явився у Філадельфії у той час, коли українсько-американське суспільство роз’їдали “хронічні чвари між єпископами, священниками та громадами”, коли серед святих отців, за словами одного відомого діяча, чимало було “мстивих, зависних, сварливих, демагогічних, без ніякої дисципліни, матеріалістів”, бо люди ці здебільшого ниділи в злиднях.

Зі свого боку, новий єпископ, майже фанатичний у своїй побожності, виявився людиною сухою, відлюдькуватою, далекою від патріотично-романтичної риторики, яку від нього очікувала політизована громада. Як пише авторка, “його залізна воля тримала в шорах романтичний сен-

сантиментів пуританина: він дуже коротко й сухо зустрівся з братами, яких не бачив десятки років, чим викликав у них “культурний шок”. Завдяки цим деталям образ упертого, відданого служінню Богу й Україні, а не родинним зв'язкам єпископа набуває великої художньої сили – наче читаємо не наукове дослідження, а літературний твір-епопею.

Керуючись суворим етичним комплексом, відмовляючись від будь-яких особистих привілеїв, ведучи побутове життя на майже злиденному рівні – а водночас твердою рукою запроваджуючи ієрархічний лад й фінансовий порядок, непопулярний попервах єпископ Богачевський виводить Українську греко-католицьку церкву США на якісно новий рівень. Під його владою перебуває 172 парафії, з них 35 новозаснованих, біля 300 священників і два єпископи; замість однієї церкви на початку діяльності єпископа – 213 церков і каплиць, семінарія у Вашингтоні, 2 коледжі, 30 шкіл.

10 липня 1958 р. Папа Пій XII своєю буллою проголосив нову церковну провінцію – метрополію Української греко-католицької церкви в США – як загально-визнану, окремішню, рівноправну з римо-католиками інституцію східного обряду спеціально для українців й призначає К. Богачевського митрополитом цієї Церкви. Датою свого вступу на митрополичий престол Богачевський обирає 1 листопада 1958 року – символічний день: дата смерті митрополита Шептицького в 1944 році та проголошення в 1918 р. незалежності ЗУНР.

Під час урочистостей з нагоди інтронізації митрополита Богачевського прозвучить пророцтво про те, що “у підрадянських рідних землях визріває майбутня незалежність і формується новий тип українського державника”; висловлюється мрія про встановлення Патріархії УГКЦ в Києві (!). Якщо згадати післясталінську дійсність УРСР 1958 року, трохи прикрашену хрущовською відлигою, але незмінно диктаторсько-імперську у своїй суті, то такі мрії, що звучали на американському континенті, могли здатися безпідставними фантазіями.

Однак Божий Промисел, що в нього так вірив К. Богачевський, невблаганно вів Україну до незалежності.

Перегорнувши останню сторінку книги, я задумався над тим, які таємничі асоціативні зв'язки пов'язують мене, православного вірянина УПЦ, людину, далеку від внутрішніх справ українських греко-католиків, з текстом пані Марти.

Згадав, як брат Микола Щербак, повернувшись з ув'язнення в мордовських таборах (1948–1955), розповідав про легендарного в'язня ГУЛАГу митрополита Йосифа Сліпого, якого зустрічав на одному з лагунктів, про невідомих, але героїчно-мученицьких священників УГКЦ, які не відмовились від своєї віри.

Згадав про свої численні зустрічі з вірянами та священниками Української греко-католицької Церкви в США та Канаді в якості посла України. Відчував їхню братську любов і повагу, їхнє бажання допомогти Україні. Розумів, що ці люди – третя хвиля іммігрантів – відірвані від Батьківщини, дуже скромно забезпечені матеріально, робили все,

щоб створити бодай віртуальну подобизну української державності на чужині, зберегти мову й духовні цінності втраченої назавжди Вітчизни. Українська громада США відіграла значну роль у визнанні президентом Дж. Бушем-старшим нашої державної незалежності.

І, нарешті, спогад веде мене до кардинала Любомира Гузара (1933–2017); мені пощастило спілкуватися й співпрацювати з цією мудрою людиною в рамках Ініціативної групи Першого грудня. Завжди, слухаючи роздуми цієї незрячої на той час людини, я дивувався точній прозорливості його оцінок, що відзначалися народною простотою та реалістичною далекоглядністю. З книжки М. Богачевської-Хом'як я дізнався, що у 1948 році 15-літній підліток Любомир Гузар написав до Стенфордського коледжу, створеного Богачевським, уклінне прохання зарахувати його на студію – а через 50 років він став кардиналом, верховним архієпископом УГКЦ. Ще один приклад незбагненного Промислу Божого і пов'язаності людей і подій у цьому дивному світі...

Хотів би, щоб книгу М. Богачевської-Хом'як прочитало якомога більше людей – не лише вірян УГКЦ, але й тих з достовірської України, які й досі перебувають під дурманом російсько-більшовицької пропаганди про “підступних ворогів-уніатів”, “агентів Ватикану” (згадаймо інвективи на адресу зловмисників-уніатів, що їх ще недавно озвучував православний комуніст, поет Борис Олійник).

Авторка переконливо доводить, що УГКЦ стала однією з важливих духовних опор українського народу, виразником його потреб та надій, захисником мови та національних традицій, інструментом примирення, сполучною ланкою між католицизмом і православ'ям. Церква ця пропонує шлях до подолання розколу між християнським Сходом і Заходом, закликає до всеукраїнської єдності, необхідної нашому народові перед лицем російської військово-політичної та духовної агресії, спрямованої на розбратання українців, на їхній поділ на ворогуючих “східняків” і “западенців”, на “малоросів” і “бандер”.

На жаль, на “Великій Україні” маловідомою залишається нашіє-й державотворча роль УГКЦ, про яку так переконливо пише Марта Богачевська-Хом'як. За повнотою фактів й глибиною проникнення в історичний пласт минулого рецензовану книгу можна порівняти хіба що з такими визначними творами, як дослідження Володимира Панченка про Миколу Зерова та працю Богдана Гориня, присвячену Святославу Гордінському.

Як на мене, книга “Громада. Єпископ. Церква” у блискучому українському перекладі Романа Скакуна (з відповідним галицьким “акцентом”) стала MAGNUS OPUS – головним твором Марти Богачевської-Хом'як й заслуговує на високу премію Ватикану, не кажучи вже про українську відзнаку. Але, на жаль, я не впливаю ні на рішення Ватикану, ні на ЗЕ-команду російськомовних безвірників.

Проте книга такого формату не загине безвісти. Пам'ятаймо про Боже Провидіння!

Полтавці зустрілися з Євгенією Подобною – авторкою книги “Дівчата зрізають коси”

Видання Українського інституту національної пам'яті (УІНП) “Дівчата зрізають коси” – це спогади жінок, які брали участь у російсько-українській війні. Книга опинилася серед переможців Всеукраїнського рейтингу “Книжка року”. Збірник підготовлено в рамках проекту “Усна історія АТО”, координаторками якого є співробітниця УІНП Тетяна Ковтунович і Тетяна Привалко. До нього увійшли спогади 25-ти жінок, які брали участь в російсько-українській війні у складі Збройних сил і добровольчих підрозділів.

Воєнна кореспондентка, уродженка Полтави Євгенія Подобна як авторка цієї книги торік стала лавреаткою Шевченківської премії в номінації “Публіцистика, журналістика”. Днями полтавці зустрілися із землячкою. На творчу зустріч, яку влаштувала Полтавська обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара, завітали студенти-журналісти, капелани ПЦУ, нацгвардійці, громадські діячі.

Євгенія знає про війну не з чуток. У розпал російської агресії, у 2014 році, під час найактивнішої фази бойових дій, хотіла допомогти своїй країні. І вирішила робити те, що вміє найкраще, – писати. Поїхала працювати на передову. Там і написала книгу

я вже в час війни і не знають мирного життя в принципі. Деокупація наших територій має бути паралельною із деокупацією голів і мізків. Офіційні нагороди – штука відносна. Важливіше почути найсокровенніше: зізнання матері, син якої незабаром загине; вдячність Героїв, що про них не забудуть. Людність, совість – це головне, що лишається після всіх випробувань у нашому земному житті”, – пояснила письменниця.

У книзі йдеться про бойові операції різних років в Луганщині та Донецьчині, про звільнення українських міст та сіл від окупантів, оповіді про побратимів, місцевих мешканців, воєнний побут, а також роздуми про становище жінки в українському

метрів 200. Ми знайшли закунутий сарай і там писали два інтерв'ю”, – розповіла Євгенія Подобна.

Регіональний представник УІНП у Полтавській області Олег Пустовгар на зустрічі зазначив: “Примірники книги передані до полтавських бібліотек, а в електронному вигляді розміщені на нашому офіційному сайті. Інститутом націпам'яті профінансовано цілу низку видань про російсько-українську війну, але книга “Дівчата зрізають коси” – єдина з них, яка отримала Шевченківську премію. Для полтавців цікаво і почесно, що її написала полтавка. За назву для книги авторка взяла рядок відомого вірша, що став піснею “Дівчата” полтавської поетеси, волонтерки і громадської діячки Олени Задорожної, яка зараз мешкає в Києві. Прочитав книгу. Для мене найбільш виразні спогади снайперки, де в сконцентрованому вигляді показана роль жінок і їхній внесок у захист Вітчизни від ворога. Снайперка запитує: що відрізняє чоловіка-снайпера від жінки-снайперки? І відповідає: чоловік, коли вже видихся, каже “Мені треба відновитися, відпочити”, а у жінки виникає друге дихання”.

Дві героїні книги загинули у цій війні за незалежність України – Яна Червона та уродженка Полтавщини Ольга Нікішина. Їхню пам'ять учасники просвітницького заходу вшанували хвилиною мовчання.

Північно-східний відділ УІНП

“Дівчата зрізають коси”. Прагнула зафіксувати події для історії, передати емоції, описати побутові та життєві моменти. Героїні книги – снайперки, медики, кулеметниці – ті, хто був і лишається на передовій відсічі російській агресії. “Знайти їх було дуже легко, тому що під час роботи, коли я їздила знімати репортажі на війну, ми з ними швидко знайомилися і ти розумієш, що ставлення до жінок-військових абсолютно дике: якщо ти чоловік – то герой, якщо жінка – м'яко кажучи, ні. Я вирішила це виправити і дати їм голос – розповісти про себе, свою війну, свій побут. Це жінки, які захищали нас на Сході України, це жінки абсолютно різних професій: артилеристи, снайперки, є дівчата, які працювали з мінометів, є одна дівчина кухар. І це 25 історій про їхню війну. Про те, що їх мотивувало туди піти, як склалися їх взаємини з чоловіками”, – каже авторка-упорядниця.

“Війна – це річ неприродна, вона не може мати обличчя – ні жіночого, ні чоловічого. Цьогоріч підуть до шкіл діти, які народили-

війську в різні періоди російсько-української війни. Розповіді доповнені фотографіями із зони бойових дій. “Історії ці записувалися по-різному: якісь історії ми писали в Києві, тому що дівчата були демобілізовані, ми з ними зустрічалися в столиці й відверто говорили. Найцікавіша історія записана у селі Зайцеве. До бойовиків було

Євгенія Подобна разом зі студентами факультету журналістики Полтавського національного педагогічного університету

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософії, викладач
Київської православної
богословської академії

Українська філософська думка: від початків до сьогодення

лософських систем світу за такими, притаманними тільки їй, характерними рисами. До них належать: “поліфонізм”, що виявляється у впливі на філософську думку різних культур попередніх цивілізацій, у тому числі

Українській філософській думці була притаманна оригінальна антропологічно-евдемоністична тематика – зацікавленість сутнісними характеристиками людини, способами досягнення щастя, пошуку індивідуальної прав-

рактір філософії) – Іоана Златоустого (347–407), Григорія Ниського (335–394), Василя Великого (329–379), Григорія Богослова (330–389), Єфрема Сирина (306–373), Іоана Ліствичника (579–649), Івана Дамаскина (675 – між 749–753) та ін.

У 1054 р. з'явилися перша релігійно-філософська праця Київського митрополита Іларіона (990–1088) “Про закон і благодать”, “Повчання до братії” Луки Жидяти (нар.? – 1059), а на початку XII ст. – “Повість врем'яних літ”, авторство якого приписують ченцю Печерського монастиря Нестору (бл. 1054–бл. 1114). У цьому творі чи не вперше у вітчизняній літературі були вжиті терміни “філософ” і “філософствувати”. У творах богословів релігійна проблематика, а саме: питання про сутність Бога, про взаємовідносини між церквою й княжою владою, про добро та зло як протиставлення Бога й сатани отримувала філософську інтерпретацію.

літератури “Патериках”, “Життя святих”, в яких був сформульований християнський ідеал української духовності того часу. Головною пропагандованою характеристикою людини як особи (створеної за образом і подобою до Бога) мала бути святість, якої досягали праведністю дій і вчинків, саможертвостю християнських мучеників невід'ємно від любові, милосердя, духовного миру, спокою тощо.

Розвиток філософсько-богословської думки Київської доби завершується непересічно увагою до окремо взятої людини, закладанням підвалин гуманізму. Це знайшло відображення в “Повчанні” Володимира Мономаха та утвердженні культу Діви Марії як захисниці кожної людини, що, напевно, сягає своїм корінням у міфологічні образи Берігіні або Великої Богині. Загалом початки філософсько-богословської антропології формувались невід'ємно від ідеї неминучої відповідальності перед Богом і водночас актуалізували інтерес філософів до духовного життя людини, наслідків дій і вчинків особи (які спочатку оцінювали в категоріях праведності і гріха, а

*“Закон був предтеча та слуга Благодаті.
Істина і Благодать – слуги майбутнього віку,
життя нетлінного”*

(Іларіон Київський.

З твору “Про закон і благодать”)

“Бути пророком чи філософом – це прозріти над пустелою, над стихійне бродіння щось нове, котре не старіє, дивне і вічне, і виступи про те”
Григорій Сковорода!

Не секрет, що українська філософська думка була і залишається одним із джерел розвитку духовності українського народу, його самосвідомості, складовою національного Духу.

Виникнення і поступ самобутньої системи філософських знань своїм підґрунтям мали неповторну і оригінальну культуру, що віддзеркалювала не просту, а почасті драматичну багатівкову історію України. Свого часу український громадський діяч, історик, історіософ В. Липинський (1882–1931) наголошував на “міжкордонно-му” змісті української духовної культури, її “межевому характері”, який відбиває існування народу, що в своєму становлен-

тріпільської, культури скіфів, сарматів, половців, печенігів, готів, а також грецької, римської, праслов'янської культур; “антеїзм” – домінування жіночого начала в світогляді русичів, а потім – українців; ідея нерозривної єдності людини і природи; “кордоцентризм” – світоглядна орієнтація на внутрішній світ людини (серце). Згодом зазначені особливості були доповнені екзистенційними ідеями (цінність свободи і волевиявлення), що стали ключовими для української філософії загалом².

До характерних особливостей розвитку української філософії належало домінування в ній цінностей християнської православної культури, позаяк більшість філософських проблем розроблялися і тлумачилися в контексті християнського антропологічного вчення, що підтверджувала творчість І. Вишенського, П. Могили, Ф. Прокоповича, Г. Сковороди, П. Юркевича та інших

ди і мудрості вчинків людини, які знайшли своє відображення у “філософії серця” Г. Сковороди та П. Юркевича. Власне “філософія серця” стала візитівкою, духовною моделлю діяльності і вчинків особи на шляху до виборювання щастя, пошуку й реалізації сенсу життя. Безперечно, на формування української філософії як прямо, так і опосередковано вплинула ренесансна культура Західної Європи XVI ст., філософія Нового часу та доба Просвітництва, німецька класична філософія, а згодом досягнення світової філософії Новітнього часу.

Узагальнюючи, вітчизняний історик філософії В. Горський (1931–2007) виокремлював три основних періоди становлення і розвитку філософської думки в Україні: перший період – Князівська доба, починаючи з часів християнізації Київської Русі і закінчуючи втратою незалежності Галицько-Волинським князівством (XI–XIV ст.). Другий період – часи Козаччини (XVI–XVIII ст.), інша назва – філософія періоду бароко. Третій період отримав назву “філософія українського романтизму” (XIX–XX ст.)³. Відповідно до класифікаційного підходу В. Горського, охарактеризуємо ці періоди докладніше.

Перший період розвитку української філософії, який веде відлік від дати християнізації Київської Русі (988 р.), відбивав спроби подолання суперечностей між слов'янським язичництвом і цінностями християнського віровчення. За таких умов апологетично налаштована філософсько-богословська думка набувала якісно нового змісту. Відомо, що першими філософами були богослови, які обстоювали можливість пізнати істину знання тільки за допомогою віри, понад те, вони вважали, що істини пізнання світу і місця люди-

В інших працях, серед яких проповіді Кирила Туровського (1130–1182), “Повчання” Володимира Мономаха (1053–1125), “Слова о полку Ігоревім”, “Житіє” Феодосія та ін., формувалися етично-естетичні ідеали української духовної культури. Філософсько-богословська проблематика утверджує себе, керуючись принципом софійності – можливості отримати істинне, Богоодкровенне і практично доцільне знання через “Софію-мудрість”. “Софія-мудрість” дозволяє отримати відповіді не лише на запитання про Бога, світ і людину в ньому, але й будучи дієвою “душею світу”, ставала чи не єдиним способом відновлення втраченої єдності між людиною і Богом. Софійна мудрість і любов до мудрості визнавалися не лише істинним знанням, вони були наслідком пізнання Бога, який є першопричиною речей, предметів та явищ світу, зокрема й людей – сенсом і метою їхнього існування. Любов до софійної мудрості спрямовувала людське пізнання на розуміння оточуючого світу

потім – добра і зла). Отже, кожна людина проходить власний життєвий шлях – праведний і добродійний ведуть до єдності з Богом, натомість грішник, спокушений дияволом, віддаляється від Бога, про що свідчить конфлікт між його душею і тілом.

Історичні події також розглядалися філософами-богословами крізь призму неунікного конфлікту між добром і злом (Богом і лукавим). Складовими християнської морально-етичної поведінки були прояви патріотизму, ідея єднання всіх руських земель, зміцнення й централізація державного устрою, відсіч іноземним загарбникам, необхідність розвитку українського православ'я на користь вірних і кожного окремо взятого українця в найближчій перспективі.

Загалом за висновком В. Горського, “філософську культуру Київської Русі можна охарактеризувати як своєрідний синкретичний релігійно-філософсько-етичний комплекс, який спрямовується насамперед на осмислення актуальних проблем тогочасного суспільного життя”⁴.

“Любов майте до будь-якої людини, а найбільше до братів має бути, щоб не одне на серці трималося, а інше на вустах. Братові ями не копай, тоді тебе Бог не повергне у ще більшу”,

“Прощайте брат брата і кожній людині; не платіть злом за зло, один одного хваліте, тоді й Бог вас похвалить”

(Лука Жидята. З твору “Повчання до братії”)

ні перебував на перетині двох цивілізацій – західної і східної (“лісу і степу”). На його думку, прагнення уникнути статусу “жертви” в межах цивілізаційного конфлікту привело до того, що духовна культура українців, а також початки філософської рефлексії були зорієнтовані на діалогізм та бажання здійснювати соціокультурну комунікацію на основі компромісу, толерантності тощо. З іншого боку, надмірна компромісність, як уважав Липинський, зумовила появу таких негативних рис, як готовність втечі від конфліктів, прояви невинуватості, пікірності, меншовартості, архаїзації минулого тощо. Ці та інші особливості української духовної культури зумовили і специфічно неповторний різновид українського філософування.

О. Кульчицький (1895–1980), знаний культурно-освітній діяч української діаспори і водночас один із перших істориків філософії, виокремив українську філософську думку від інших фі-

представників Київської релігійно-філософської школи.

Іншою оригінальною рисою філософської думки України була її наповненість естетичною проблематикою, викладення сутнісних характеристик людини та людського співтовариства засобами літератури. Яскравий приклад – творчість українських письменників, які зробили вагомий внесок у розвиток філософської культури в Україні. До них належали Г. Сковорода, М. Гоголь, Л. Українка, Т. Шевченко, П. Куліш, І. Франко М. Костомаров та ін. Літератори, окрім загальних філософських рефлексій, заторкували і озвучували проблематику націєтворення в Україні, ставили завдання національного культурного відродження, необхідності боротьби за національний суверенітет, розбудову національно самостійної держави тощо.

Традиційна проблематика класичної філософії – онтологія, гносеологія – меншою мірою цікавила українських мислителів.

“Солодко–медовий щільник і добре – цукор, за обох же краще – книжне пізнання; воно–бо скарб вічного життя”,

“Що таке дерево життя? Смиреномудрість, коріння якої – покаяння”

(Кирило Туровський.

З твору “Кирило-ченця про людину і тіло”)

ни в цьому світі вже відомі – вони знаходяться в Святому Письмі (Біблії) як результат Богоодкровення. Духовним джерелом першого періоду були праці Отців Церкви (звідси патристичний ха-

і практичне оволодіння ним завдяки богоодкровенній мудрості “Софії”.

Досвід християн-богословів у пізнанні Божої мудрості був викладений в текстах агіографічної

1. Тут і далі афоризми цитуються за: Мудрість передвічна. Афоризми давніх українських мислителів XI – поч. XIX ст. / Упорядник Валерій Шевчук. 2-ге вид. – К.: ТОВ “Видавництво “Кліо””, 2019. – 440 с.

2. Кульчицький О. Основи філософії і філософських наук. – Мюнхен. – Львів, 1995. – С. 27–155.

3. Горський В. С. Історія української філософії. Навчальний посібник. – К.: Наукова думка, 2001. – С. 24–27.

4. Горський В. С. Історія української філософії. Навчальний посібник. – К.: Наукова думка, 2001. – С. 50.

Михайло Пасічник: Бо напівправа – то й напівбрехня!

Від автора:

Зверстаний і підготовлений до друку третій том моєї віршованої воєнної епопеї “ДВОВІЙНА”. Два попередніх томи включили в себе вірші, написані упродовж 2014–2018 років, окремими добірками вони друкувалися в “Літературній Україні”, “Українській літературній газеті”, “Слові Просвіти”, журналах “Соборність” (Ізраїль), “Світло спілкування” (Житомир) та ін.

Позначили цю об’ємну працю і літературні премії: імені Степана Руданського, імені Валер’яна Поліщука, імені Катерини Мандрик-Куйбіди (всеукраїнські), імені Івана Кошелівця (міжнародна).

Пропоную увазі читачів добірку віршів, які увійшли до третього тому цього видання.

Провідники й напівпровідники

Боролися ми й ворога долали,
Провідники вели нас крізь віки,
Аж поки з волі нашої ж не стали
Біля керма напівпровідники.

Козацький дух нас в світі возвеличив,
Самодостатні ми і горді ним...
Не можна бути напівпатріотичним,
Напівзвитяжним і напівстійким.

В напівбажанні неможливо далі
Йти й державність твердити щодня...
Не ухилиймося від жорстких реалій,
Бо напівправа – то й напівбрехня!

Дух наш попований попсою...

Втекти б від цього – та кудую?
Летить ордою золотою
Світ навперейми, як до бою,
І що йому? Рід віддаси?
Наш дух попований попсою,
Та ще – культурою чужою,
Котра іржею (чи іржою...)
Ікони вкрила й образи...

Від язика всяк суший мліє,
Та ще й пишається – уміє!
Задачку на чотири дії
Не можуть вирішити уми...
Про Малоросію Росія
Всім миром марить, впень дуріє,
А їй підспівують малії
Раби домашні – “ми не ми”...

Щоб не давитися ганьбою,
Щоб честю сяят молодістю,
Не прогинаймося пред бідою,
Забудьмо про тваринний страх...
Ми – не вторинна масть ізгоїв,
Ставаймо врешті-решт собою,
Інакше винесуть нас з бою
На поролонових щитах...

А чоловічки – з акцентом...

Престоли – вони скрізь престоли...
За них вмирають навіть... Бач –
Капітулянти в Капітолій
Ввірвались. А з чиїх подач?

Терор сповідуючи вічно,
Заметушилися довкруг
Зелено-чорні чоловічки
З акцентом томських і калуг...

Патріотизм декоративний...

Й не владно вже, й не супротивно
Ми постаємо в плині днів, –
Патріотизм декоративний
Дух провідництва заглушив.

На всьому в нас зужиті кальки,
Кимось зварганені колись,
Бандера в світову лякалку
Із лицаря перетворивсь.

Не стуси в нас – пристосуванство,
А це – пряма дорога в смерть.
Держава є. Нема гетьманства,
Щоб нечисті сказало:
– Геть!

Наслідуючи Хайяма

Нема таких, яких ти сам хотів
Не так давно – але немов здурів:
Народе, колективний калігуло,
Навіщо ти у владу шкап завів?

**Із Московії лунають гнівні заклики
зупинити так звану “українізацію”
(приведення етносу до природнього стану)**

Щоби повнокровно в світі жити –
Ниць не падай знову, націє!
“Українізацію” спинити –
Це продовжити русифікацію!

Осанна українському прапору

Полощеться він во славу –
Просвітлений, жовто-синій,
У прапора є держава
І зветься вона Україна!

Сердечна і розумова,
Позбавлена нот чужинських,
В держави є власна мова,
І звати її – українська!

Величний і благородний,
Благословен Всевишнім,
Із мовою і народ є,
Без мови він нікудишній!

Коли нема в народі нації...

Віками він спочатку й знову
Усе на себе брати звик –
Колонізаторської мови
Всепроникаючий язик.

В нас – Україна, Федерація
У них (мо, хто цього не зна?)
...Коли нема в народі нації –
Він гра в інтернаціонал...

День рідної мови

Мова народу – то батьківська кров,
Код генетичний, сльоза материнська...
Скільки народів – стільки і мов.
Щастя – любити свою, українську!

Мовою ми і багаті, й живі,
З мовою ми і високі, і дужі...
З нас корчували слова родові,
Корені інші втикаючи в душі.

Хай власні мови цінують світи,
Бог їх створив і велів шанувати, –
Наші ж спадково родючі ґрунти
Будуть своє і ростить, і плекати!

Бо це – природно!

Високий в цьому слові зміст
І благородний...
Чому я націоналіст?
Бо це – природно!

Бо матір маю і мету
Творити славу!
Бо маю землю у святую
Й на ній – державу!

В Україну йдіте, діти...

До дня народження Тараса Шевченка

Дух Шевченків невідкладний Часу,
Він – Кобзар наш, він – дороговказ.
Хоч у день народження Тараса
Усвідомте, ким він є для вас...

Позирає з неба незвисОка
В ореолі світлих дум своїх.
Хоч у день народження пророка
Зрозумійте, хто для нас він всіх!

Він стоїть у бронзі серед світу,
Світить нам письмо його наГЕ...
В Україну йдіте, рідні діти,
А нерідні – з України геть!

Часткова окупація?

Не дурім себе, панове:
В царині духовній
Окупація часткова
Рівноцінна повній...

Але Бог притягне до правди...

А що їм смерті, що вселюдські біди,
Коли вони за цей розбій взялись?
Великої війни хотять сусіди –
Малої крові ще не напились.

Погляньте ви й скажіть: з якого дива
На нас уже націльно сто бомб?!
...Це буде щось страшне і щось жахливе,
Але до правди всіх притягне Бог...

Дивитись в блудні очі їх...

Як на душі мені погано
Мерзотників відвертих знать, –
До злодія звертатись “пане!”
Й бандиту руку потискАть!

Ми – грабежів щоденних свідки,
Вони щодня нам б’ють під дих,
Вам теж, мабуть, противно й бридко
Дивитись в блудні очі їх...

Чекаємо, що він настане,
Той час, як скажемо “Ану!”,
Та знов звертаємося – “пане!”
І руку тиснемо брудну...

Ми – не додаток!

Яке ганьбище нам із ними!
Іуди сорому не знають, –
Суди забороняють книги,
Носи в правопис просувають.

Пора їм по ділах воздати,
Ми ж бо держава оборонна,
А не комп’ютерний додаток
До прокремлівського смартфона!

Ложна “українізація”

Ну яка іще в біса “українізація”?
Наше в нас аніто уже не відбере!
До природнього стану повернеться нація
І зросійщення врешті на ній відіме.

Наше нашим ламати – логістика ложна.
Що нав’язано нації – тому кирдик...
...Українізувати Росію лиш можна –
Це коли у ній мову засвоїть язик!

Кожен яр – Холодний!

І світ, і місяць люті,
Сумні – й народ, і рід...
У день цей пом’янути
Холодноярців слід.

Не скорених війною,
Не вбитих тлумом лих,
Не лицарів розбою,
А Божих прав своїх...

І вчора, і сьогодні,
І упродовж віків
В нас кожен яр – Холодний
Для хижих ворогів.

Читаю пісні українські...

ДівчИна, мов чаєчка, плаче,
І схлипує в зоряну ніч:
Поклич мене заміж, козаче,
В похід за собою поклич.

Мов чаєчка, плаче дівчИна,
Відхлипує смуток і біль:
Козаче, візьми у дружини,
Я вірною буду тобі!

ДівчИна, на чаєчку схожа,
Стоїть при гостинці щодня:
Дай руку, хороший і гожий,
Мені з молодого коня!

Козак поспішає за військом,
ДівчИни козак не бере...
...Читаю пісні українські
І гірко у горлі дере...

Сьогодні – День Українського Герба

Гостре трикрилля у символ сплелось,
Ми гордимось ним, славимо, бо
Герб – не гербарій (хай навіть з колосся...),
Герб – триєдиний (такий, як і Бог...).

Від мільйонів копійки моральніші...

Отакє-то в Україні діється –
Спритники додушують нас вже...
Бідні – то синонім благодійництва,
Ситі й пухлі – скнарості лише...

Я не бачив – та і ви не виділи,
Хто з багатіїв нас пожалів,
Хто лікарням з півмільйона виділив,
Хто ковідні ліки закупив.

В них проблеми, вочевидь, нагальніші:
Яхти, клуби, авта, злитки, хлам...
...Від мільйонів копійки моральніші –
Йдуть на поміч іншим копійкам.

Січень – квітень 2021 року,
селище Гришківці
Бердичівського району

Зорити правдою життя

Богдан ДЯЧИШИН,
лауреат премії ім. Івана Огієнка,
доктор філософії, доцент

*Я вірів дереву, і безіменній квітці,
і безборонній прим'ятій траві;
був зрозумілим безсловесний світ цей,
в якому всі росли й були живі.*

*І слово “смерть” ізвідкіля взялося
на кінчику терпкого язика,
чому воно не викреслене й досі
з терплячого людського словника?..*

В одній із своїх книжок я писав, що щастя — це коли хтось думає про нас, молиться за нас і поєднаний з нашим серцем невидимою духовною ниткою життя... Поєднаний... Людина ж так далеко відійшла від Божих законів, що мислителям неможливо висувати всеохоплюючу формулу щастя. Гадаю, що має право на життя й така думка щодо повноти щастя — це коли не стається того, чого не мало би статися... Наша цивілізація обрала технологічний напрям розвитку, хоча був духовний, відсутній в небуття: “— усе Він прегарним зробив свого часу, і вічність поклав їм у серце, хоч не розуміє людина тих діл, що Бог учинив, від початку та аж до кінця...” (Екклезіяста 3:11). Таки не розуміє і знати не хоче, бо ж “За шмат гнилої ковбаси” продає і душу, і тіло...

Нещодавно на “Новій пошті” я одержав книжку Павла Мовчана “Материк”, яку замовив у видавництві “Ярославів Вал”. Я читав і читаю поезію Павла Михайловича в Інтернеті, але це не “прочитати”: “Бо читати й не прочитувати — то не почитати” (“Дистихи Катона”).

Читання — це людина із розгорнутою книжкою. Людина з книжкою... Саме з цим образом в мої уяві асоціюється читання.

Те, що пишу, не є рецензіями на ті чи інші тексти, які торкнулися мого серця, — це радше роздуми про те, що автор хотів донести читачеві, бо “Сила і спасення лежить у нас самих у праці над освітою і добробитом народу” (Ірина Фаріон, “Мовний портрет Івана Пулюя”). Попри те, пам’ятаймо ще й таке твердження Івана Пулюя, що “Бог стоїть за тим, ...за ким культура і цивілізація!”, бо місія України, українця нести світові дух правди, щоб оживити змертвілу суспільність до життя: “Закон, що сила не пропадає, має загальне значення, бо він править не тільки фізичним, але й інтелектуальним світом” (Там само):

*Схливання співу калинового,
спливання крові в золоте,
кричання зручене з тривогою:
щось в світі чиниться не те...*

Чому в цьому житті все не те й не так (саме цією ушербністю характерний стан цивілізації в Паскалевих “Думках”? Коли-коли це з’ясовано, та чи щось змінилося? І далі людське життя незбагненне й недослідиме: “Прагнемо істини, а знаходимо в собі лише непевність” (Блез Паскаль, “Думки”).

Мистецьке слово українською мовою, має зорити правдою, будити народ зі сну забуття: “В мові кожного народу закладений і шлях до Правди, і шлях до істини” (Павло Мовчан):

*Під листом калиновим спить товариство,
і кобза вилунує лоном пречистим...
Кайданами грає кобзар невеселу;
у мідному роті язик металевий,
мов било у дзвоні, тріпоче-дзвенить,
але товариство не будиться — спить...*

Що ше? Чи є потреба коментувати? Поезія класичної ясності мусить бути саме такою! Наше сьогодення на долоні байдужості, невігластва! Можливо, в кобзі струни не ті?..

Читаючи-перечитуючи рецензії на поетичні книжки, зауважуєш, що їх пише нібито один і той самий рецензент: є метафора чи нема, є порівняння, які подобаються, і чи вони вдалі... Автори рецензій не поспішають наводити фрагменти віршів — тож яке уявлення може вибудувати читач щодо сутності цього поетичного слова? У текстах тоді присутня поезія, якщо вони торкаються серця, коли в них спостерігаємо єдність слова і думки, повагу до слова (творчість і мораль — посестри,

ти з допомогою наших п’яти органів сприйняття навколишнього світу, до кінця зрозуміти й осмислити:

*Яка на роду на моєму провина?
І чим завинила маленька дитина?
Я голосно кличу тебе, покликаю,
Мій Боже,
відлуння ж немає, немає...*

Можливо, що не Того кличемо і не розуміємо, до Кого звертаємося: “Покликуй до Мене — і тобі відповім, і тобі розповім про велике та незрозуміле, чого ти не знаєш” (Єремії 33:3).

Чи усвідомлюємо глибинну сутність Бога? Люди переважно не схильні до осмислення незбагненого і живуть усталеними думками, традиціями й обрядами, яких перетворили на обрядовірство. Думання виснажує, втомлює... Чи готові ми осмислити інформацію для думання? Ми живемо у вік інформації. Інформаційне поле творить живу матерію — а не навпаки. Думаю, що всі процеси у Всесвіті відбуваються автоматично (незалежно від нас). І що ж?.. У Всесвіті — Бог, Його Дух всюди і в усьому, і ми маємо змогу співпрацювати з ним, користати з Його дії, якщо наші помисли не суперечать логіці буття. Бог — Абсолют, згусток енергії ідеального вакууму; ним є і за його допомогою все творить. В інформаційному полі Землі Бог створив середовище взаємостосункової енергії. Ми співпрацюємо з цим полем. Є люди, які випромінюють енергію, побільшуючи густину цього поля, інші ж приймають енергію — кожен залежно від своєї духовності, віри. Безперечно, є люди, які здатні “забруднювати” це поле інформації. Завдання духовно сильних оберігати його, а в ньому — зберігати стабільну рівновагу (добро мусить перемагати зло; думаймо про високе і добре).

Бога не бачимо, але бачимо Його твориво!!! Що ше?

*сліпа молитва кожного...
...співаємо осанну
Не-знятому-з-хреста*

(Любов Бенедишин,
“Дарунок Сізіфа”)

Також хочеться думати й думати над рядками вірша Михайла Ситника (1919–1959), які Тарас Салига цитує у своїй статті “...Важким я колосом устану із грудки рідної землі...” (“Українська літературна газета”, № 1 [293] від 15 січня 2021 року):

*Коли я дивлюся на розп’яття
в самоті тужливій і безлюдній,
то мені душа говорить,
що Спаситель із хреста свого
й на хвилинку не сходив...*

Як то воно було, як буде? Думки снують пам’яттю минувшини, працюють у сьогоденні. Думки, думи Тарас Шевченко послав в Україну “попідтинню сиротами” — тобто без опори, як перекотиполе. Попідтинню знайдуть своїх — хтось їх завжди пригріє, виплекає, виростить, і з них будуть інші світи: “Там найдете ширу правду, / А ще, може, й славу...” (Тарас Шевченко, “Думи мої, думи мої...”):

*Позичивши неба, навиклий до зміни,
до гострого простору, до України...*

Бо ж українське слово, мова рідної землі має властивість створювати атмосферу емпатії — розуміння відносин, почуттів, психічних станів іншої людини у формі

співпереживання, прийняття іншого таким, яким він є. За допомогою української мови (до-мови-тися) люди здатні порозумітися, зрозуміти, полюбити один одного, бо ж форми (краси), руху до єдності забгато не буває: “Світ українців обов’язково позначений українською мовою — це світ кулястої писанки, мелодійного “о” у вимові, а також знаменитої ліричності, пісенності та м’якості мови, принципів добротного — калокагатії і кордоцентризму. Це цілковито відмінний світ як від Східної парадигми з її оберненою перспективою, так і від Західної парадигми з її прямою перспективою. Україна — це світ, де людина розглядається як біологічна замкнута система, символом якої є коло і кордоцентризм” (Уляна Сверходук, “Українська екзотика звичайного кола”... — “Буковинський журнал”. — 2018. — Ч. 1).

*Усе позасуцenne — хіба в забутті,
хіба в німоті всі слова золоті?
Хіба ж, ну хіба так все буде полинно?
Судьба гіркосійна, ділись вповолинно!
Зсхачється, мениає неба кружальце,
і дні, що минають, рахую по пальцях:
загнувши мізинець, рахую спочатку
і, наче вуглину, роздмухую згадку...*

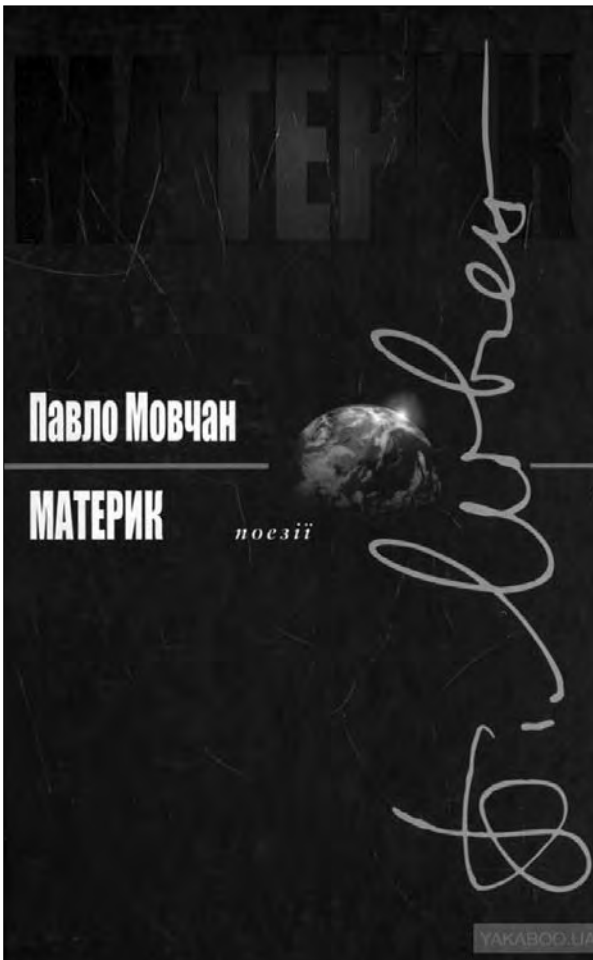
І так читаю рядок за рядком, бо кожне поетове слово наповнене глибинним змістом розуміння сутності речей: “...Той світ придумав я? Чи він мене придумав?” Материк, світ поета — у його виваженому, добротному слові, яке потребує нашої найпильнішої уваги:

*Ти — спогад сам собі і нагад про майбутнє.
Знайшов ти живу світла у надрах родових.
І покоління всі в тобі людські присутні...
Ти згорнутий словник слів мертвих і
живих...*

Поезія класичної ясності не потребує пояснень — думки ж бо живі і розумні істоти...

Поезія Павла Мовчана — це не гра слів і римування, а глибинне осмислення думки й почуття, єдність слова і думки, це виховання читача: “Поезія оперує словом, яке здатне викликати і звукові, і зорові уявлення і, що найголовніше, як висловився Іван Франко в книзі “Із секретів поетичної творчості”, здатна переходити в галузь розумової, інтелектуальної праці” (Микола Ільницький, “Поліфонія поетичного слова”... — У кн. “У фокусі віддзеркалень”).

*Немає відстаней. Є забуття байдужих.
Далеко ми сягаємо, ввібгавшись у думки...*

близнята, які можуть жити лише і лише вкупі), яке спонукає до роздумів і виховує читача. Думна поезія здатна розбудити приспаний байдужістю духовний світ оточення...

Жоден поет не був би поетом, якщо б його внутрішнє єство доторком до слова не поділилося переживанням, осмисленням біблійних непізнаних істин.

З пам’яті зринув фрагмент роздумів Володимира Базилевського. Імпресії та медитації. “Українська літературна газета”, № 1 [293] від 15 січня 2021 року. Поет, прозаїк, мислитель позирає на поезію не тільки з висоти життєвого досвіду чи закладеної в розвій української літератури праці, а й з позиції людини, здатної критично мислити: “Українська література загине через посередність... Талант самотній, він страждає і мучиться у шуканнях відповіді на питання життя і смерті. Він самотужки намагається проломити мури недосконалості світу”.

Релігія — річ соціальна. Віра — річ індивідуальна.

Віра — це цілісний комплекс наших знань і розуміння не бачених очима об’єктів; це те, що неможливо цілісно сприйня-

Другий мистецький online-фестиваль “ХатаФест”: коло учасників розширилось до 300 творчих особистостей

Олег ОЛЕКСЮК, заслужений працівник культури України, співорганізатор фестивалю “ХатаФест”

Від Всесвітнього дня поезії (21 березня) і до дня перепоховання Тараса Шевченка (22 травня) в мережі Фейсбук тривав Другий мистецький online-фестиваль “ХатаФест”. Організатори фестивалю: Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олеса Гончара, громадські організації “Херсонське обласне бібліотечне товариство” та “Українська Хата – талантами багата”.

Приємно, що кількість твор-

Єва Ярославцева

чих особистостей, які долучилися до кола учасників фестивалю, значно зросла. Якщо в першому фестивалі взяли участь 145 митців, то в другому – понад 300 із 9 областей України, а також з Італії та Німеччини. Найчисельнішими були вокальні колективи. З 18 колективів найбільше переглядів (1483) з лемківською народною піснею “Душко моя” здобув вокальний дует “Добре удвох”, до складу якого входять Леся Королік (Італія) та Петро Жаховський (Україна). Запис пісні в Zoom-конференції став прекрасним прикладом для створення online-колективів у мережі Інтернет. Друга пісня цього ж колективу на музику Сергія Андрушака та вірші Якова Костенка “Ти заграй на гітарі” також набрала немало переглядів (255). Дует “Добре удвох” здобув кубок переможця фестивалю “ХатаФест”.

Яскраво проявили себе народний ансамбль народних інструментів “Ладоніта” (с. Чулаківка Скадовського району Херсонської області) з українською народною піснею “По садочку хо-

Надія Бойко

джу” (227 переглядів) та народний ансамбль народної пісні “Кучерянка” (с. Кучерське Борозенської ОТГ Бериславського району Херсонської області) з українською народною піснею “За нашою слободою” (159 переглядів). Віночок українських народних пісень у сучасній обробці представив на суд глядачів вокальний дует “DvaYda”, до складу якого входять співак з міста Олешки Антоніна Потужня та співачка із села Станіслав Світлана Гаврилів, обидві з Херсонщини. І хоча із 6 конкурсних пісень українська народна пісня “Розпрягайте, хлопці, коней” набрала найбільше переглядів (140) і не стала лідером фестивального розмаї, проте оригінальне представлення творчого доробку, впевнений, залишиться в пам’яті користувачів мережі Фейсбук.

Серед авторів-виконавців варто відзначити Наталію Ярмошевич (м. Дубровиця Рівненської області) з авторською піснею “Весна дощів медових” (30 переглядів), Наталію Камінську (м. Львів) з авторськими піснями “Пієта” (2947 переглядів) і “В тобі сховаюсь я” (92 перегляди), Галину Запороженко з авторськими піснями “Равликове свято” (54 перегляди) та “Усе минає” (744 перегляди), Романа Бойчука (м. Івано-Франківськ) з піснею “В обіймах” (284 перегляди), а також автора-виконавця Юлію Ометюх з авторськими піснями “Донечка”, “Українці” та “Ніхто Тебе не чує”. Остання пісня набрала 2258 переглядів. Авторська поезія співачки і виконавиці Юлії Ометюх набрала чи не найбільше переглядів серед поетів. Її вірш “Пам’яті Небесної Сотні” набрав 3013 переглядів станом на 22 травня. Серед авторів-виконавців удостоєна кубка переможця Наталя Камінська (м. Львів).

Із 38 поетів, які представили свою поезію на фестивальному розмаї, слід відзначити високоестетичний рівень поезії Надії Теленчук (м. Берлін, Німеччина) та Надії Бойко (м. Львів, Україна). Пані Надія своєю поемою “Маруся” вразила найбільш вибагливого шанувальника українського слова. Адже не лише високохудожній твір заслуговує на увагу, а й музика, підібрана для супроводу твору. А пісочна анімація, яка “обрамляє” твір, взагалі зачаровує. Відповідно 616 переглядів – ще не кінцевий результат. Поема Надії Бойко “Маруся” з кожним днем набирає розголосу і набирає ваги серед користувачів мережі Фейсбук. Тож і кубок переможців серед поетів виборили Надія Бойко та Юлія Ометюх (м. Львів).

Хотілося б відзначити і авторську мелодію творів Алли Бійчук “Дошик і борщик” та “Як сон казки розповідав”. Порадували своєю життєдайною поезією Галина Химочка та Леся Гук з Львівщини, Наталія Жовнір та Галина Вовченко з Полтавщини, Олександр Савченко з Черкащини та Анна Омельчук, Люба Пронько, Анна Славич, Світлана Кошопіт і Марина Сакара з Херсонщини.

Якісне виконання творів Ліни Костенко та Лесі Українки шанувальники українського слова мали змогу почути у виконанні кількох десятків школярів херсонських шкіл та ліцеїв, відео з якими нам люб’язно представив Херсонський Палац дитячої та юнацької творчості. Не менш цікавими виявились і виступи вихованців Чулаківської дитячої школи мистецтв (керівник Світлана Киселюк) та Бехтерської дитячої музичної школи імені Б. К. Сташенка (керівник Марта Поліщук). У виконанні юних читців прозвучали твори О. Роговенко, Л. Легостаєва, О. Науменко, А. Ко-

Ольга Багдай

Виставка І. Рибалкіної

стецького, Н. Забіли, Л. Костенко та інших. Приємно вразили і вихованці закладу дошкільної освіти № 9 міста Херсон 6-річна Мілана Гриньків (405 переглядів і 118 лайків) з віршем Марини Сакари “Подаруйте мені крила” та 4-річна Єва Ярославцева (428 переглядів та 103 лайків) з віршем Марини Сакари “Горобець-нахаба”. Відповідно кубок переможця серед читців виборили наймолодша учасниця фестивалю Єва Ярославцева (м. Херсон).

Єдиний учасник фестивалю в номінації “Українська національна кухня” – херсонський школяр Олександр Поліщук – представив на суд глядачів оригінальний віршований рецепт приготування українського борщу, за що йому і автору віршованого рецепту Тетяні Леонт’євій щиро-сердно дякуємо і надсилаємо диплом учасника фестивалю та приз від партнера фесту.

Серед солістів-вокалістів Другого мистецького online-фестивалю “ХатаФест” слід відзначити високий рівень усіх 22 допу-

сних до участі співаків. Найбільш популярною виявилась пісня Лесі Горової на слова Галини Кавки “Живи, Україно” у виконанні Ольги Багдай (50108 переглядів). Хотілося б подякувати за справжні відео-шедеври співакам Вікторії Яцентюк (сміт Велика Олександрівка Бериславського району Херсонської області) та Антону Коломійцю (м. Херсон). Представлені ними кліпи вражали не лише вокальними здібностями конкурсантів, а і якісною роботою відео-операторів та відеорежисерів. За що низький уклін професіоналам з великої літери. Також низький уклін партнерам фестивалю “ХатаФест”, серед яких Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Група компаній ЗАТ “Теплотехніка”, СВК ім. Горького, Фермерське господарство “Агроком”, Фермерське господарство “Успіх”, Товариство української мови (Чикаго, США), ПАТ НСТУ “ХРД “Скіфія”, Інтернет-телеканал “Український Південь”, Українське радіо, газети “Культура і життя” (м. Київ), “Тронка” (м. Гола Пристань), “Придніпровська зірка” (сміт. Білозерка), “Слова праці” (сміт. Каланчак), “Слово Просвіти” (м. Київ), “Галицька Просвіта” (м. Івано-Франківськ), “Хлібороб” (Бразилія), “Час і події” (США), “Українське слово” (США), “Міст” (США) та ін., сайти “Просвіта Херсонщини”, “Письменники Херсонщини”, офіційні сайти ХОО НСПУ та КЗ “Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олеса Гончара” ХОР.

Просвітянська громада Рівненщини зазнала великої втрати. Дочасно пішла в засвіти в травневе буяння життя справжня Українка, світла, щира, високошля-

Просвітянська Посестра

хетна Посестра Тетяна Сергіук. Шлях до “Просвіти” – закономірний: з дитинства вихована в національному дусі в українській родині, коріння якої увібрало споконвічні традиції Волинської землі. Народилася 23 серпня 1967 року в селі Бокійма на Млинівщині. Батьки, зокрема мама – учителька-філологиня, навчали доньку цінувати працю, робити добро, бути щедрою, любити людей. Цими принципами керувалася все життя.

Просвітянська зірка Тетяни зійшла в період професійного визнання, коли працювала головною спеціалісткою Управління освіти і науки Рівненської облдержадміністрації. Продов-

жуючи традиції попередників, зачинателів просвітянського руху 1990-х років, Тетяна активно долучається до організації та проведення обласних етапів всеукраїнських конкурсів: Міжнародного конкурсу з українознавства, Міжнародного конкурсу знавців української мови ім. Петра Яцика, Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості “Об’єднаймося ж, брати мої”, обласного конкурсу “Перло многоцінне”. Ініціювала підготовку та публікацію статей у часописі “Слово Просвіти”. Читачі всієї України мали можливість знайомитися з просвітянськими буднями та святами рівнян – активних просвітян краю. У співпраці з Михайлом

Борейком підготувала до перевидання рідкісні книги, якими поповнилися українські книгозбірні.

Працюючи на посаді методиста Рівненської малої академії наук учнівської молоді, Тетяна Володимирівна вдало поєднувала професійні обов’язки (робота з обдарованою молоддю) з молодіжним просвітянським рухом, віднаходячи обдаровану національно свідому молодь, пропонуючи теми досліджень, що популяризують літературу рідного краю, фольклор Полісся та Волині на всеукраїнському рівні.

Як уболівала за останній у її житті Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук юних філологів і як раділа за їхні перемоги!

Пані Тетяна залишається для нас, просвітян, високим моральним авторитетом, глибоко органічним у ставленні до свого роду і народу. Безмежно шкода, що пішла в засвіти добра співчутлива людина, яка вміла підтримати, підставити плече, бути вірною Посестрою, самовіддано любити малу батьківщину Бокійму, рідне Рівне та всю Україну.

Вона мала ще багато планів. Але те, що встигла здійснити, гарантує чільне місце в пам’яті просвітянської громади краю.

Мир і спокій Твоїй душі, Посестро. Вічна і світла пам’ять.

Наталія САВЧУК, членкиня правління Рівненського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Творче післяобіддя в пана Бучківського

Мирослава ОЛІЙНИК, членкиня НСЖУ

“Щасливий, що дожив до проголошення Незалежності України, і для неї моя праця і любов”.

Іван Бучківський

Весняної неділі творча група з Городка та Львова, під керівництвом просвітянки Ярослави Когут (Зав'ялової), провідала почесного голову Городоцької “Просвіти”, ветерана педагогічної праці Івана Павловича Бучківського. Восени йому виповниться 98 років. Пані Ярослава зуміла залучити активних людей: викладач Львівського університету бізнесу і права, лікар, просвітянин Василь Янкович, голова Львівської обласної організації Всеукраїнської Ліги українських жінок Надія Кохалевич та її заступниця Мирослава Кушнір, завідувачка бібліотеки села Вовчухи Марія Будзановська, завідувачка Народного дому села Черляни Марія Понізовська, дячина Галина Мартинюк зі Львова, а також настоятель храму Стрітення Господнього у Львові отець Петро Ушкало, який і привіз усіх у Градівку.

При в'їзді в це село височіє пам'ятник Тарасу Шевченку, біля якого ми зупинилися – читали вірші Кобзаря, зробили спільне фото. Пригадали, як у далеких 1960-х роках Іван Павлович зніщював та приклав максимум зусиль для встановлення погруддя Кобзареві. І як комуністична влада не переслідувала Бучківського, як не цькувала і погрожувала – не здався вчитель із патріотичним серцем українця. На сьогодні цей пам'ятник є візитівкою села Градівка та всієї Городоччини.

Співучі гості привітали господаря та його сім'ю величальним “Христос Воскрес!”. Співали багато народних, стрілецьких і повстанських пісень – під керівництвом пані Галини. Заспівали для Івана Павловича улюблені “Чорнобривці”, акомпанував на баяні пан Василь Янкович. Захоплено слухали всі “Розриту могилу” у виконанні отця Петра Ушкала. Інтонуючи, чутиє читав вірші Тараса Шевченка та свій власний вірш “Мати сина на фронт ви-

ряджає” й Іван Павлович.

Творча зустріч перепліталася розповідями та спогадами... Пригадали, як відроджувалася Городоцька “Просвіта” в 1989 році. Як Іван Павлович “підпільно” скликав на перше районне засідання просвітян у Градівській школі, бо в Городку панувала тверда комуністична влада. Звісно, про це засідання донесли у владні кабінети. Довелося відповідати, але Бучківський вистояв.

Згодом почалася горбачовська “відлига”, й Україна поступово ставала на ноги. Товариство “Просвіта”, яким він керував 25 років, виконувало колосальну роботу: проводили літературні зустрічі, конференції, засідання, близькі та далекі мандрівки визначними місцями України. Особливими поїздками були подорожі до Канева, на Чернечу гору. Присутні згадували тодішні екскурсії – без комфортабельних автобусів і вишуканого сервісу... Але ті, хто мандрували тоді по Україні, дотепер вдячні Івану Павловичу.

А ще була вчительська робота, яка забирала найбільше часу. Стоси учнівських зошитів, які треба було перевірити. У Градівській школі він відкрив перший у районі кабінет образотворчого мистецтва. Однак найбільшою гордістю та напрацюванням почесний вчитель вважає створення

каплиці Покрови Пресвятої Богородиці, яка стала своєрідним кабінетом християнського виховання учнів.

Сьогодні у планах пана Івана – упорядкування власних віршів, бо раніше часу завжди не вистачало для себе...

Цікаво розповів про свою діяльність і Василь Янкович родом зі Стрийщини. Після закінчення Львівського університету його направили на Луганщину. 10 років пропрацював редактором телебачення і радіомовлення, ведучим програм “Свічадо нашої душі”, “Орієнтир”, також навчав студентів у педінституті. Але найбільшою радістю і відповідальністю стало обрання його головою Луганської “Просвіти”.

Висловлювали тривожні думки про теперішню російсько-українську війну. Коли вона закінчиться?..

Сідали сонце. Гості милувалися “долиною” нарцисів дочки пана Івана Лесі. Після весняного дощу по-особливому пахнув фруктовий сад.

На пам'ять гостинному господарю від Ліги українських жінок вручили біографічний довідник “Українська жінка у визвольній боротьбі” (1940–1950 рр.), упорядкований Надією Мудрою. Василь Янкович подарував історичні нариси Ігоря Саєнка “Минуле та сьогодні козацтва на Луганщині”.

Такі зустрічі не забуваються.

Згадаймо в нашій газеті теплим словом Ярослава Гаврилюка (29.10.1951 – 25.05.2021). Окрім того, що відомий актор і в театрі, і в кіно, він ще й просвітянин. Упорядник книжки “Крути”, лауреат Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка.

Василь КИПЧАК

Ярославу Гаврилюку

***

Дивись цей фільм* уже укотре. Вир емоцій зовсім не такий, як тоді, у пору донкіхотства, коли був завзятий, молодий. Дивись. І мимоволі плачеш. Кожна із непроханих сльозин котиться і застує, гаряча, друзів, що нема вже. Ти один. Ти один з яскравого суцвіття: Брондуков, Сердюк, Миколайчук. Бачиш, як ідуть через століття широко, в обіймах дужих рук. І прямиють гонорово степом. І грудіння перейшло на спів. І озвався в душах дух Мазепи, незнищений протягом віків... Дивись цей фільм уже укотре. Вир емоцій зовсім не такий, як тоді, у пору донкіхотства, коли був завзятий, молодий.

29 жовтня 2020

***

Відлетів сьогодні ти у вирій... Витерши непрохану сльозу, я й не тільки я в це не повірив, як не вірять у стрімку грозу. Я в думках відтворюю ту зустріч випадкову, там, на Прорізній. Ти сміявся, жартував. Твій усміх поселився у душі моїй. Він її і досі зігриває. Глянути на небо спонука. Пролетіла лебедина зграя, і не тільки зграя Земляка. А за нею виструнчилися друзі. Уже і ти наздоганяєш їх. Мчиш із ними у далекім крузі. Не самотній. А поміж своїх...

26 травня 2021

* “Вавилон ХХ”, в якому Ярослав Гаврилюк разом із Лесею Сердюком зіграв роль одного з братів Соколюків.

У Києві вручено “Вікімеч” – першу українську відзнаку для редакторів Вікіпедії

Юрій ПЕРОГАНІЧ

За інформацією Блога редакторів української Вікіпедії, на початку червня в Києві під час Форуму українських вікіпедистів відбулося нагородження відзнакою “Вікімеч” імені Олега “Raider” Ковалишина “за внесок у майбутню Перемогу України в інформаційній війні”. Це перша в Україні невіртуальна нагорода для активістів, які впродовж багатьох років редагують вільну інтернет-енциклопедію Вікіпедію.

Вручення відзнаки та проведення Форуму ініціював Інститут національного розвитку. До складу журі, окрім директора цього Інституту Миколи Кравченка, входили координатор історико-меморіальної ініціативи “Пам’ять Нації” Олександр Алфьоров і керівник ветеранського освітнього проекту “Школа молодих лідерів ім. Аксьона і Хоми” Андрій Ромашенко (школа названа на честь добровольців батальйону “Азов”, загинув в Іловайську влітку 2014 р.).

Лауреатами відзнаки “Вікімеч” стали:

1. **Юрій Пероганич**, який орга-

нізаційно оформив вікі-рух в Україні, створивши ГО “Вікімедія Україна”;

2. **Андрій Бондаренко**, ініціатор музичних вікі-проектів;

3. **Олексій Юрченко**, співзасновник Вікімедії в Україні, ветеран російсько-української війни;

4. **Євген Букет**, який започаткував міжнародний фотоконкурс “Вікі любить Землю”;

5. **Ігор Туржанський**, який започаткував проект “Вікі-тижні”;

6. **Віктор Семенюк**, адміністратор української Вікіпедії, організатор численних “Вікі-експедицій”;

7. **Володимир Білецький**, професор, один із найрезультативніших дописувачів української Вікіпедії, внесок якого найбільше вплинув на її популярність;

8. **Леонід Панасюк**, один із найрезультативніших дописувачів Української Вікіпедії, який створив статтю про Олега Ковалишина.

Нагорода носить ім’я Олега “Raider” Ковалишина (його вікі-нік збігається з фронтовим позивним) – вікіпедиста, добровольця батальйону “Донбас”,

який загинув 23 травня 2014 р. у бою під Карлівкою. Загинув у символічний день – 23 травня, в День Героїв. Окрему відзнаку передають родині загиблого бійця.

Олександр Алфьоров, який знав Олега Ковалишина особисто, розлого розповів про “довікпедійний” період життя “Raidera”. На початку 2000-х років він був активним учасником руху історичних реконструкторів і намагався пропагувати там українську патріотичну тематику.

Микола Кравченко зазначив: “Усі війни нашого часу – гібридні. Що більш інформаційною стає епоха, то більш важливою у війні стає невійськова складова. Перемога в головах може наблизити Перемогу на фронті швидше, ніж власне бойові дії. Отже, сьогодні диванні війська – це також війська. Прикро, що головнокомандування не надає інформаційному виміру війни належного значення в системі державної безпеки. Інформаційний фронт на державному рівні досі не вважається фронтом. Тут справи набагато гірші, ніж справи на передовій ООС. Втім, цей факт

має спонукати нас до наступу в інформаційній площині. Україні для перемоги потрібні скоординовані зусилля цілих колективів. Тому творимо інформаційні доброботи! Мобілізацію на інформаційний фронт починаємо з вікіпедистів!”

Під час Форуму учасники в режимі “круглого столу” обговорили такі теми: “Українська Вікіпедія – енциклопедія для світу про Україну і для українців про світ”, “Вікіпедія як поле інформаційної війни”, “Конкурси в Українській Вікіпедії та інші способи заохочення нових користувачів”, “Авторитетні джерела”, “Співпраця в межах вікіспільноти”, “Розвиток освітніх, культурних та інших тематичних вікіпроектів”.

Започатковувач вікімедійного руху в Україні Юрій Пероганич закликав творити нові ресурси за принципом Вікіпедії. Як приклад такої діяльності він презентував красназвничий проект “Енциклопедія Носівщини”. Ю. Пероганич відзначив, що сьогодні Вікіпедія відіграє роль, подібну до ролі Товариства “Просвіта” на-

прикінці XIX – на початку XX ст.

З Одеси до Форуму через онлайн-включення долучився адміністратор Української Вікіпедії Анатолій Луцюк. Він розповів про інформаційні вікі-війни з позиції адмінкорпусу.

Вікіпедист і краєзнавець Євген Букет закликав дописувачів долучитися до колективної підготовки книги про історію Вікі-руху в Україні, яку варто видати до 20-річчя Української Вікіпедії у 2024 році. Директор видавництва “Орієнтир” Данило Коваль запропонував майбутнім авторам допомогу в публікації, коли книга буде готова.

Форум українських вікіпедистів став першим офлайн вікі-заходом у Києві від початку пандемії. Учасники висловили сподівання, що вручення відзнаки “Вікімеч” імені Олега “Raider” Ковалишина “за внесок у майбутню Перемогу України в інформаційній війні” та проведення Форуму українських вікіпедистів стане щорічним заходом і в майбутньому до нього долучиться більше зацікавлених осіб та організацій.

Вадим КРИЩЕНКО: «Мій пісенний пласт ще не вичерпаний»

У Національному палаці мистецтв “Україна” відбувся концерт відомого поета-пісняря, народного артиста України Вадима Крищенка, на який довго чекали шанувальники української пісні. Цей концерт мав бути більше року тому, але через карантинні обмеження пісенне побачення з маестро відбулося лише нині.

— Пане Вадиме, поділіться особистими враженнями від концерту.

— Багато моїх друзів, знайомих назвали цей концерт справжнім потрясінням, — зізнається Вадим Дмитрович. — Академік Микола Жулинський назвав концерт небувалим дійством. Ректор Національного університету біоресурсів і природокористування Станіслав Ніколаєнко зазначив, що таке видовище неможливо перевершити. Багато теплих слів почув і від академіка Ярослава Яцківа.

У концерті взяв участь цвіт української естради. Як завжди, неперевершено співав Іво Бобул. Спеціально приїхала з Болгарії Катерина Бужинська, а з Одеси — улюбленець публіки Микола Свидюк. Дочка відомого композитора Остапа Гавриша співачка Мар’яна подарувала чудову пісню на батькову музику “Падає зірка” (слова Вадима Крищенка та Інни Павленко). Ця пісня стала переможницею у номінації “Прем’єра року–2020”. На концерті виступив Герой України, наш найкращий майстер художнього слова Анатолій Паламаренко.

Національний академічний український народний хор імені Григорія Верьовки виконав кілька моїх композицій, які люди знають багато років. Павло Дворський, вже не вперше у моєму концерті, виступив зі своїми синами. З прем’єрами виступили Олександр Василенко, Павло Зібров, Наталія Шелепницька. Сподобалася глядачам нова інтерпретація пісні “Полісяночка”, яку свого часу виконував Назарій Яремчук, а цього вечора заспівала Алла Попова. Вперше в моєму авторському концерті взяв участь Фемій Мустафаєв, який виступив з прем’єрою пісні “Щоб ти почула”. Заслужили владні оплески публіки і виконавець Дмитро Андрієць, гурт “Козацькі забави”, гурт “Будьмо” з Прикарпаття.

Невже це 21-й, Боже мій?

Не думалось, що пощастить дожити.
Та, пересиливши життєвий буревій,
Іще стою, хоча й громами битий.

Іще всміхаюсь завтрашньому дню
Добра бажая і землі, і людям.
А наші вдачі — міці і вогню,
З надією, що так воно і буде.

То будьмо в радості,

допоки ми живі,
А про сумне сьогодні — ані слова.
Тримаймо Боже слово в голові,
А решта все — то сусти полова.

Утверджуємо себе без протиріч
Шанобою до батьківської хати.
Оце у сьайві сьогоднішніх стріч
Тобі, Вкраїно, і Вам, українці,
хочу я сказати.

Цього дня у Палаці “Україна” панував дух українства, щирості, української мелодійної пісні та поезії, яка торкається душі і серця. Концерт тривав майже чотири години, але пролетів, мов мить.

Під час концерту мені вручили літературно-мистецьку премію імені Володимира Сосюри. До речі, вперше я побачив Володимира Миколайовича, коли навчався у дев’ятому класі однієї з житомирських шкіл. Ми зустрілися знову, коли я був студентом факультету

журналістики Київського університету імені Тараса Шевченка. Тоді поет подарував мені свою книжку з теплим дарчим написом. Зараз ця книжка зберігається у Житомирському літературному музеї, де відкрито кімнату-експозицію “Життя і творчість Вадима Крищенка”.

Під час антракту у фойє Палацу “Україна” була виставка моїх книжок, яка зацікавила багатьох глядачів. Крім збірок поезій, тут була представлена книжка про мій життєвий і творчий шлях за авторством Інни Павленко.

Велику роботу в підготовці концерту здійснила головна режисерка пісенного дійства Марина Коломієць. Враження від пісень доповнювалися комп’ютерною графікою, а біографія поета була поєднана з пісенними та поетичними творами, які звучали зі сцени.

Під час концерту на екрані можна було побачити відеопривітання з далекої Америки від моєї сестри та її чоловіка, а також від мого племінника, який разом зі своєю сім’єю заспівав пісню “Родина, родина”. Вів концерт Тимур Мірошніченко, вважаю, що це один із найкращих ведучих в Україні.

Любити Вкраїну — добра запалити

багаття,

Стоять за своє і не збити до волі ходи.

То ж будьмо вкраїнцями, будьмо

вкраїнцями, браття,

У радості й скруті, несхитно, усюди й

завжди.

— Ювілейного концерту довелося чекати більше року. Що цікавого сталося за цей час у Вашому житті?

— Сьогодні мені вже не 85, а 86 років. Я радий, що врешті відбулася зустріч з публікою. Згадаю незабутнього Дмитра Гнатюка. В останні роки ми з ним дуже потоваришували. Йому вже тоді було 85 років і він їздив з нами на концерти. Якось запитую: “Дмитре Михайловичу, може, Вам важко?” А він каже: “Дорогий Вадиме, ти знаєш, не в грошах справа. Ходжу по хаті, ніби хворий, погано себе почуваю. А поїду з вами, виходжу на сцену, і — ніби нова людина, одержую такий посыл від людей — оті емоції людські, опліски. Я оживаю і відчуваю себе молодим”.

Я вже теж у такому віці, як був тоді Дмитро Гнатюк. Мене дуже цікавить думка

людей, як вони сприймають мою пісню. Я хочу бачити у пісні зміст, поезію, мелодію, притаманну українській мові. Не можна казати: “Давайте писати по-європейськи”. Пишімо по-українськи, щоб європейці були зачаровані нами. Не треба когось копіювати, покажіть наше, українське.

Україна багата на різноманітні жанри пісенного відтворення. Ми — нація, яка народжує стільки пісенних шедеврів, що якби Україна вже була незалежною державою хоча б 100 років, повірте, її пісні сьогодні б мали світове значення.

Згадаймо Володимира Івасюка. Це був зовсім інший напрямок мелодій. Можливо, нетрадиційний, але придуманий на основі народної пісні. Він пішов до метрів і показав свої пісні. Вони були здивовані, навіть заперечували. Казали: “Це не наше, не традиційна мелодія”. Не побачили в цьому новаторський хист. Думаю, що якби Україна вже тоді була незалежною, Володимир Івасюк зі своїми піснями був би як гурт The Beatles, пісні якого звучали по всьому світу. Його “Червона рута” живе й донині, прикрашаючи фінали концертів будь-якого рівня...

Треба підняти авторитет української пісні. Це — справжній діамант. У Шевченківській премії є різні номінації — за критику, дитячу літературу, образотворче мистецтво, навіть за виконання пісні, а за створення пісні немає. Це неправильно.

Я — поет, який вріс у пісню. Я — професійний поет-пісняр. Відстежую пісню від самого народження. Коли народжуються слова — показую їх композитору. Або навпаки — він показує мені мелодію, а я на цю мелодію пишу слова. Потім шукаємо виконавця. А далі вже йдемо записувати.

Даремно дехто говорить: “Візьми мою книжку і там знайди текст для пісень”. Це неправильно. Пісню треба писати спеціально. У ній є свої закони — повтори, ло-

гічне завершення. Пісня звучить три хвилини, може трохи більше. Але там є початок, розвиток і завершення.

Мене запитують, чим я займався під час карантину. Написав книжечку віршів. Зараз пишу нову.

— Це вже далеко не перший Ваш концерт у Національному палаці мистецтв “Україна”. Чим вони особливі?

— Починаючи з 1992 року, тут відбулося понад десять моїх авторських концертів. Спершу вони тривали по два дні поспіль. Пам’ятаю велику рекламу одного з перших таких концертів, яка розтягнулася мало не на весь Хрещатик.

Практично всі виконавці старшого і середнього покоління брали на уста мої пісні. Дорожу тим, що працював з такими майстрами як Дмитро Гнатюк, Раїса Кириченко, незабутній Назарій Яремчук, який мав у своєму репертуарі найбільше пісень на мої слова. Іван Мацялко — на могилі якого на Личаківському цвинтарі рядки з моєї пісні: “З тобою ми, як дві зорі”. Віктор Шпортько, який мав прецедентний для нас слід не тільки як виконавець, а й дуже цікавий та колоритний композитор.

Часто згадую Раїсу Кириченко. Так трапилося, що ми написали пісні, які з її уст ставали народними, серед них, здавалось би, простенька пісня “Варенички”. Вона заспівала, і цю пісню підхопили всі. Після операції Бог подарував пані Раїсі ще сім років життя. За ті роки не було дня, щоб ми не зустрічалися або не спілкувалися по телефону. Вона ще мала голос, але ноги вже не слухалися, вона боялася, щоб не впасти. Бувало, заспіває на концерті одну-дві пісні, люди просять ще. Як бути? Ми придумали, що я виходитиму на сцену, щоб запросити її на танець, а насправді, аби вона на мене сперлася.

— Вам доводилося виступати в різних містах України. Що можете сказати про публіку?

— Хто б що не говорив, але українське слово більше і глибше сприймається на Західній Україні, хоча українська пісня близька людям і в інших кутках нашої країни.

Мені не доводилося виступати на Донеччині. Хоча як журналіст я проходив практику на Донбасі. Хочу сказати, що тоді там було багато українського. Села були абсолютно українськими. Микола Руденко, Іван Дзюба, Василь Стус — вихідці зі східних регіонів. Там була потужна письменницька організація. Шкода, що ми все це здали. Хотілося б сподіватися, що ще не пройдено точку неповернення.

Виступав у Дніпропетровській, Полтавській областях. Українське слово особливо тепло приймають у районних центрах. А Полтавщина до того ж — батьківщина Раїси Ки-

риченко. Вона завжди запрошувала мене, композиторів, виконавців у свою рідну Корещину. До речі, на могилі Раїси Кириченко теж вибиті слова з пісні Вадима Кришенка.

— Чи доводилося виступати з концертами за кордоном?

— Ні, не доводилося. Але була цікава поїздка до Канади, де я очолював делегацію. Це був період, коли Україна вже йшла до незалежності і керівником делегації вперше був не представник КГБ, а український поет.

Там я познайомився з такими діячами, як Гай-Головко — міністр культури Українського уряду УНР, професор Ревуцький — брат композитора Левка Ревуцького. Було дуже приємно, що українці там зберігають свою національну культуру.

— Що Вас хвилює як митця?

— Чомусь зникла українська мелодійна пісня. Чому вона не звучить на українському радіо? Чому українське радіо взагалі відійшло від музичної культури України? Популяризують те, що схоже на закордонні зразки. Це небезпечно, адже, як говорить приказка: "Якщо сто разів сказати "хрю", та на сто перший захрюкаєш". У нас люблять повторювати навіть нісенітничі. А ми маємо достойні речі, хотілося, щоб вони вросли у наш побут. Прагну працювати в цьому напрямку й далі. Хоча літа вже не ті, але я відчуваю, що пісенний пласт іще не вичерпаний. Треба і далі знаходити виконавців. Велике значення має, хто виконуватиме пісню. Не обов'язково людині мати сильний голос, головне, відчувати мелодію, слово, смисл.

Мабуть, я — єдиний, хто не написав жодної пісні російською мовою. Не переймався тим, аби мої пісні звучали в Росії. Знаю, там, де панує російська мова, там йде витіснення мови української. Унікаю тих людей, гуртів, де розмовляють російською мовою. І не тому, що я їх не поважаю, просто треба утвердитися, стати на ноги українській нації. Хочеться, щоб трохи іншим став наш народ. Аби він був державницьким.

— Що б Ви хотіли сказати на завершенні нашої розмови?

— Хочу зачитати мій вірш "Рідна мова", який вивісили на вході до багатьох шкіл в Івано-Франківській та Львівській областях:

*Пахнуть в мові яблуні віти
І кущі калини в саду.
Пахнуть і зима, і літо,
Рідний дім, що на виду.*

*Та іще дубова пуца.
Рідна мова в нас — пахуща.
В мові синь, як у волошки,
Колір соняшника в ній.*

*Ще й кармінного є трошки,
Лише глянє і зрозумій.
Привидись до неї знову,
Наша мова — колорова.*

*В ній звучать струмки весняні
І пташок веселий спів.
Музику відчув в звучанні
Українських рідних слів.*

*Чую в ній бандуру діда.
Наша мова — мелодійна.
В рідній мові є і нота,
Що відлунує, мов дзвін.*

*Може ворога збороти,
Бо стріля, як карабін.
І впаде напасник ниць,
В мові є козацька міць.*

*Отака в нас рідна мова:
І співуча, й барвінкова,
Вишукана і проста.
Хай всім ляже на вуста.*

*Для душі вона основа —
Українська рідна мова.*

Спілкувався Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Івни ПАВЛЕНКО

Чи бувають ідеальні шторми?

Едуард ОВЧАРЕНКО

Продовжуємо розпочату в минулому числі "СП" розмову про виставу "Ідеальний шторм", яку Богдан Гнатюк поставив за власною п'єсою, на створення якої, у свою чергу, його надихнула однойменна книжка Віталія Скоцика.

— Ми познайомилися з Віталієм Скоциком у 2018 році на прем'єрі моєї вистави "Кафе республіка", — згадує режисер. — А під час локдауну, на початку весни, коли майже все театральне життя завмерло, у моїй творчості раптом відкрилася нова сторінка. Почалася вона за філіжанкою кави, на яку запросив мене пан Віталій. "Богдане, виходить моя книга "Ідеальний шторм", і я хотів би зробити її театралізовану мистецьку презентацію. Пропоную подумати".

Зазначу, що Віталій Скоцик за освітою економіст. До цього я вже читав деякі з його праць. Мені імпонує його бачення, зокрема, земельної реформи, і те, як він ґрунтовно роз'яснює і розписує свої думки. А оскільки його серце тяжіє до театру, то він захотів через сцену продемонструвати свою книгу.

Я запропонував все робити поетапно: викладка, синопсис. Коли це затвердять, буду розписувати діалоги. Напевно, прагматична людина з цим погодилася б. Але був екстравагантний момент, який запам'ятовується мені на все життя. Людина, яка замовляє і згодна фінансувати проект, каже: "Ні слова більше! Роби так, як ти хочеш".

Зізнаюся, у моєму житті траплялися різні пропозиції. Пропонували за книгою створити п'єсу чи написати про якусь конкретну людину. Переважно відмовлявся, бо не хочу на когось працювати. Прагну створювати своє.

Цього ж разу зі мною відбулася якась магія. Здавалося б, аграрна тема, рекомендації щодо стратегії економічної поведінки в умовах світу, який змінюється, в умовах трансформації, ідеального шторму. Що тут може зацікавити рафіновану мистецьку людину? Але я знайшов у цьому комфорт і пішов "у ліс слів". Краще про це скаже така метафора: "Ось ми бачимо ліс. Нам туди цікаво піти, бо там гарно, співають пташки. Десь можна присісти, десь помилуватися". І я пішов у ліс слів, які написав Віталій Скоцик. Мені було так добре. Я знайшов для себе мотиви та ідеї, я по-новому себе відчув.

Уже багато років я щось пишу, ставлю, намагаюся грати роль місцевого генія. А ось тут з'явилася можливість побути сценаристом, людиною ремесла. Я знайшов у цьому матеріалі якісь ниточки, за якими пішов далі.

Працювати над виставою почали в березні. Часу мали обмаль, бо було завдання встигнути до кінця травня, коли книжка вийде з друку. Я не став спочатку писати п'єсу, а потім репетирувати, бо на це пішло б принаймні вдвічі більше часу.

Я писав одну-дві сцени, роздруковував, приносив акторам, вони репетирували, потім працювали далі. При цьому нікому не було відомо, чим ця вистава закінчиться.

Спочатку я не знав, де покажуть виставу, хоча для мене це було не дуже важливо. Більш важливим було написати п'єсу, згуртувати колектив. Згодом зайшли розмови про Камерну сцену імені Сергія Данченка Театру Франка. Я подумав: "Прекрасно". Потім пішла мова про велику сцену цього театру. Пропозиція стала хвилюючою несподіванкою. Стави-

ти на головній сцені країни дуже відповідально, але, зізнаюся, приємно. Ще дитиною я виходив на цю сцену в одній із вистав, а тепер сам став режисером.

Олег Терновий, який грає Савелія, слухав у Театрі Франка вже 14 років. За цей час зіграв багато різнопланових ролей. Олег — справжній професіонал, його не треба чомусь навчати, він знає як грати. Йому потрібно лише задати певний вектор і тональність.

Усе життя народного артиста України Володимира Ніколаєнка (Борис) пов'язане з театром. Він має величезний досвід. Дуже широкий спектр ролей у театрі і кіно від ультрамистецтва у виставі "Носороги" до поп-культури у серіалі "Великі вуйки". Разом з тим у нього є акторська свіжість. А для мене важливо, аби виконавець, скільки б йому не було років, мав юнацький погляд, весняне почуття душі. Коли ми дивимось по-новому на якісь речі, то відчуваємо себе дітьми. Якщо ж бути в цій справі не дитиною, а циніком, то вона просто втрачає сенс. Маємо зберігати романтику у своїх серцях.

Виступ народного артиста України Анатолія Гнатюка (Макарич) — немов великий концерт. Саме так я випишував образ цього персонажа з урахуванням можливостей мого батька. А в кінці вирішили додати трохи свята.

Борис у виставі — це втілення агресивності, прагматизму, технологічності цього світу. Савелій — людина, яка живе в мирі й злагоді, прагне опанувати клатчик землі. Це два антиподи. Також у виставі грають Ірина Сопіт, яка задіяна у моїх попередніх проектах "Кафе республіка" та "Украдена краса", і молоді актриси Театру Франка Тетяна Кришталь й Марина Веремійчук. Образами дівчат хотів показати, що є ще й третя сила. Крім протистояння добра і зла, маємо щось ще незвідане, що живе в уяві українців.

У сценографії мав, на вибір, два шляхи. Перший — реалістичний. Хотів звести декорації з рослин розміром 10х10 метрів, можливо, це були б копички. А потім вирішив, що хай буде по центру одна квіточка, а все інше невидиме. Одна рослина, а навколо сконцентровані прилади (на сцені софіти), які спрямовують свою увагу на життя. Що оточує рослину? Метал, світло. Добре це чи погано? Не можу сказати. Але

маємо бути насторожі і, головне, залишатися сильними.

Костюми підбирали відповідно до сюжетного контексту. Молодий хореограф Театру Івана Франка Дмитро Лук'яненко поставив танці і дещо підказував щодо пластики — як рухатися на сцені. Під час вистави звучить легке ретро — музика кінця 60-х — 70-х років минулого століття.

Важко говорити про свою роботу, але я зрозумів, що багатьом вистава сподобалася. Дякую людям, які мені підтримали. Вже згадувані мною актори Олег Терновий, Володимир Ніколаєнко та Анатолій Гнатюк "пішли в бій", застосували свій досвід, талант, поборолися за мої ідеї. Одне слово — зробили максимум. Хочеться поїхати на гастролі, аби цю виставу побачили мешканці інших міст.

— Спочатку у п'єсі було два персонажі — головний герой Савелій та його антипод — Борис, — продовжує розмову народний артист України Анатолій Гнатюк. — Я не був призначений на ці ролі, хоча мав надію, що Богдан згадає про батька.

Врешті син дав почитати третю сцену, де з'являється мій персонаж, якого він назвав Макарич. Цікавий образ, по духу мені близький, бо я народився і виріс у селі, добре відчуваю сільську тему. Таких, як Макарич, зустрічав у багатьох селах, у тому числі й на своїй малій батьківщині. Він любить грати на баяні, співає, філософствувати, не проти випити сто грамів. Спочатку може скласти враження, що це легковажний чоловік. Але через декілька сцен виявляється, що цей простий дядько з села, любитель веселих компаній — колишній афганець, пройшов усе пекло війни. Це людина, якій притаманна смилість, у якійсь момент він рятує головного героя від неминучої гибелі. Образ виписаний дуже цікаво, від смішного до серйозного, глибинного.

Режисер попросив, аби у кінці вистави я заспівав пісню "Дай, дай, моя мила, мені надію, наче крила". Це найновіша пісня у моєму репертуарі, яку спеціально для мене написав один з найкращих українських композиторів Олег Шак. Хореограф Дмитро Лук'яненко поставив на цю пісню фінальний номер.

— Мій герой Савелій — це людина з цивілізації, яка жила та працювала у великому місті і з якихось внутрішніх причин та мотивів вирішила все кинути і, не маючи жодного досвіду, взяти ділянку землі й практично з нуля зайнятися сільським господарством, — завершує розмову Олег Терновий. — Напевно на такий крок його надихнула книжка Віталія Скоцика "Ідеальний шторм". На цьому шляху йому доводиться долати численні перешкоди і переборювати страхи. Я задоволений нашою спільною роботою, яка у непростих умовах і незвичайному форматі тривала майже три місяці. Працювати було надзвичайно цікаво від першого дня і до самої прем'єри. Хотілося б виходити з виставою до глядача принаймні два рази на місяць.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

У Києві знайдеш усю Україну

У Муніципальній галереї мистецтв Деснянського району Києва відкрили мультимедійну виставку італійського фотохудожника Енцо Делль'Аквіа “Kyiv Review”. Захід відбувся за підтримки Генерального Консульства України в Мілані, департаменту туризму міста Києва та культурної асоціації “Україна Плюс – Мілан”.

Енцо Делль'Аквіа народився в Мілані в 1966 році. Працює в галузі мистецтва багато років. Брав участь у престижних міжнародних виставках Venice Biennale (2018) і Art Basel Miami Beach (2019). Упродовж двох років митець спостерігав за реаліями столиці України, намагаючись зрозуміти її духовну сутність, аналізуючи міфи про неї та реальність.

Покинуті помешкання й будівлі Чорнобильської зони, як і багатопверхівки української столиці, зберігають історію чийось життів. Вони невидимою енергією своїх колишніх і теперішніх мешканців осідають на долівці, пробуджені сонячним промінням, ковзають по стінах і меблях, дівочому тілі. Вони такі ж живі, як жінка у капелюшку та квітчастій сукні, яка поспішає у власних справах, продавчині на базарі, актори на сцені, скрипка під смичком у руках скрипача, зображення світлої пам'яті українського співака Кузьми, матір, яка втратила сина на війні. Вони запечатані кроками в асфальтовані дороги.

Ці історії з України є лише частиною художнього доробку італійського фотомитця Енцо Делль'Аквіа з його мультимедійного виставкового проекту “Kyiv Review”. Над ним італієць працював у 2019–2020 роках, після численних виставок у різних країнах. Для Енцо то була не просто робота, а життя, що проникло в пори його шкіри, легені, заповнило думками його мозок, емоціями – серце.

За словами журналістки і письменниці Лесі Олендїї, у проекті “Kyiv Review” італійському митцеві вдалося відобразити минуле і сучасне України, де ніколи не втрачають актуальності поетичні рядки українського поета Олександра Олеся “З журбою радість обнялась...” На чорно-білих і кольорових світлинах Енцо

Делль'Аквіа переплелися воєдино настрої української землі, її біль і страждання, щастя і надія.

Лише справжній митець здатний зазирнути у глибини людської сутності з її радощами та смутками і вирізати її національну приналежність, пірнути у життя великого міста і серед метушні вловити його найтонші архітектурні деталі, серед націлених у небесний простір церковних шпилів розгледіти любов, а в заході сонця – віру в краще майбутнє...

– Я хочу спробувати розповісти про сміливих чоловіків і жінок, про народ, який дуже нагадує мій, – зізнався Енцо Делль'Аквіа. – Україна – це молода демократія, повна світла і надії, яку можна знайти в очах її жінок, у величавій ході, в умінні жити сповненими гордості.

У Києві знайдеш всю Україну. На ринках просто неба або в крамничках у “підземках”, проходячи

через великі площі до парків, місто то зникає, то з'являється знову. Так само, коли починаєш спускатися по улоговині, що веде з пагорбів до річки, шлях здається похилим. І раптом постає рівнина, і відстані, які долаєш пішки, здаються нескінченними.

Ви можете побачити нечисленні церкви із золотими банями. Закриті, як укріплені поселення, вони протистояли іконоборній люті комуністичного періоду. Символічні місця православної традиції.

Життя позначене історією та сучасними подіями. Період Радянського Союзу дотепер залишив живі сліди в людських душах. Хоча його й називали “народним”, але насправді Союз був диктатурою. В умовах диктатури невідступно панує страх помилитися, сказати щось недоречно, бути маргіналізованим і вигнаним навіть за підозрою. Цього прихованого страху важко позбу-

тися, потрібен час. Я думаю, що цей страх присутній і тепер.

Символічним знаком “страху”, що змушує мовчати або принаймні говорити якомога менше, для мене став Чорнобиль. Про великі трагедії часто мовчать, приховують, забувають, бо вони лякають нас, особливо коли ці трагедії є наслідком людських дій. Ось чому ми мовчимо про голодомори, депортації, несправедливість, яка пофарбувала площі помаранчевим кольором і кров'ю багатьох патріотів, або про ту кров, яка все ще тече у війні на Донбасі.

Чорнобиль – це урок для всіх. Він дає нам зрозуміти: те, що десь відбувається, навіть далеко, стосується нас, бо рано чи пізно дійде до нас, і ми зазнаємо його наслідків. Люди часто мене запитують, чому я захотів розповісти про Україну. Думаю, причина в тому, що історія і сучасні події в Україні стосуються нас усіх і нашого майбутнього.

Я не маю права судити, а лише можу передавати власні враження. Українці спершу видаються замкнутими, мало говорять, часто швидко ходять і не усміхаються. Але коли ти пізнаєш їх

ближче, то вони по-справжньому розкриваються.

Якщо запросять вас поїсти, то найдків вистачить на два дні. Чоловіки здалися мені рішучими, небагатослівними, але готовими пожартувати і гостинними. Українці прекрасні. Можливо, вони більш прямолінійні та відверті, ніж в інших країнах.

Я обрав вродливих дівчат, які б уособлювали всіх українок. Звичайно, зовнішній вигляд важливий, але нерідко за непримітним входом ховається чудовий затишний будинок, а за блискучими парадними дверима криються холодні та самотні кімнати. І нам належить навчитися виважено оцінювати те, що бачимо, і те, що хочемо побачити.

В кінці серії світлин, якими я спробував передати відчуття, породжені в моїй душі відвіданням України, я поставив фото красивої дівчини в українському народному вбранні. На обрії було сонце. Мене запитали: “Це схід чи захід сонця?”. Я відповів: “Ось це найважливіше питання!”

У публікації використані матеріали видання “Kyiv Review”

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

